

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Dana Zwettlerová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

ETIKETA

Autor: Dana Zwettlerová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miroslav Somr DrSc.

Studijní program Sociální pedagogika, specializace v pedagogice

Datum odevzdání : 20. 3. 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma
»Etiketa«
jsem vypracoval samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v příloženém seznamu literatury.

Třeboň 2009

podpis studenta

Anotace

Jak se již zmiňuji v úvodu, cílem této práce není posuzování naší společnosti. Cílem této práce je připomenout lidem jak se k sobě mají navzájem chovat, přiblížit se k hodnotám, které by pro naši společnost měli být samozřejmé, avšak nejsou. Zvolna se vytratily a to co po nich zůstalo jsou pouze střípky obrazu toho, jakými zásadami bychom se měli řídit.

Nesnažím se měnit svět a ani si nemyslím, že je to náplní etiky a etikety. Pouze doufám, že má práce může být nápomocná těm, kteří chtějí nalézt cestu k sobě a hlavně k ostatním. Prokazovat úctu už jen tím, že vzpomenu a budou se držet pravidel společenského chování.

Březen 2009

Abstrakt

As I have already mentioned in the introduction, the aim of this essay is not the evaluation of our society but to remind people of the ways of behaving themselves, to each other and how to get nearer to the values which should be of – course things in our society, but they are still far from being like this. The above – mentioned values have gradually disappeared and what has remained of them represents the minimum parts of the ethic rules we should follow. I do not mean to change the word as well as,

I do not think it is the aim of ethics and etiquette. I only hope that my work can be useful to those people who want to find the way to each other and first of all to the others. My work also emphasizes the necessity of showing human respect according to the rules of good conduct and manners.

Poděkování

Touto cestou bych chtěla především poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce,
Doc. PhDr. Miroslavu Somrovi DrSc. Za jeho cenné rady, náměty, inspiraci a velice
laskavý přístup ke studentům.

Dana Zwettlerová

Úvod:	10
1. Historie etiky	11
1.1. Sókratés a tzv. malé sókratovské školy.....	11
1.2. Platón	12
1.3. Aristoteles.....	13
2. Středověk a novověk	14
2.1. Tomáš Akvinský.....	14
2.2. Immanuel Kant	15
2.3. Friederich Nietzsche	16
2.4. Sigmund Freud	18
3. Úvod do etiky	19
3.1. Mravní hodnocení.....	19
3.1.1. Mravní normy a společnost	21
3.1.2. Svědomí a étos.....	21
4. Ctnost.....	22
4.1. Klasický pojem ctnosti.....	22
5. Štěstí	24
5.1. Štěstí a smysl	24
6. Etika a psychoanalýza	26
6.1. Psychický aparát.....	26
6.2. Etika a kultura.....	27
7. Nové koncepce	29
7.1. Materiální etika hodnot	29
7.2. Pojetí etiky hodnot	29
7.3. Morálka a cit.....	30
7.3.1. Aspekt napětí	30
7.3.2. Aspekt pozitivní resonance.....	30
7.3.3. Aspekt fixace	31
8. Společenský styk – etiketa	32

8.1 Slušnost a zdvořilost	32
8.2. Takt ve společenském styku.....	34
8.3. Ohleduplnost a úcta	34
9. Etiketa	35
9.1. Společenské přednosti.....	37
9.2. Seznamování a představování	39
9.3. Základní pravidla při představování	39
9.4. Slovní reakce a podání ruky	40
9.5. Světová Etiketa.....	41
9.5.1. Indie	41
9.5.2 Číňané	42
10. Slavnostní společenské události	43
10.1. Banket	43
10.2. Raut	46
10.3. Recepce	48
10.4. Zkratky na pozvánkách	50
11. Oslovení a titulování v zahraničí.....	52
11.1. Jak postupovat u nás	53
11.2. Šlechtické tituly a jejich používání.....	54
12. Etika a etiketa v zaměstnání.....	56
12.1. Etika ve veřejné správě	56
12.2. Návrh Etiky v podnikání	57
12.2.1. Způsob podnikání.....	58
12.2.2 Postoj k zákazníkům	58
12.2.3. Postoj k zaměstnancům	58
12.2.4. Postoj k okolní komunitě.....	59
12.2.5. Postoj k veřejné správě.....	59
12.3. Vztah etiky ve zdravotnictví.....	60
12.3.1. Informace o zdravotním stavu pacienta	61
13. Etika a Etiketa	63
14. Praktická část Anketa	65

14.1. Anketa na téma Etika	65
15. Praktická část dotazník	76
15.1. Dotazník na téma Etiketa	76
16. Závěr	100
Seznam literatury:	102

Úvod:

Téma etika a etiketa jsem si vybrala, protože mě k tomu vyprovokovala naše společnost a hlavně naše mládež. Tato práce nemá hodnotit naši společnost, ale spíš má být nápomocna k chování podle norem slušného chování. Průvodcem umět se chovat ve společenském styku a i při slavnostnějších příležitostech.

Vždyť každodenní projevování úcty druhému člověku, k přírodě a ke zvířatům by mělo být pro nás prioritou, právě příroda nás stvořila a dává nám možnost žít. Například od zvířat jsme dostali do vínku možnost se vzdělávat a žít v úctě, a ne jen vážit si peněz a nadřazovat se nad přírodou a zvířata.

Vladimír Levi tvrdí ve své knize: „Umění jednat s lidmi (Praha 1985)“, že diskvalifikace v mnoha oblastech společenského styku je založena v našich nedostacích. Je to zejména pocit méněcennosti, závistivost, popudlivost, chorobná ješitnost, egoismus, zbabělost, deficit pozornosti k druhému člověku, neschopnost nalézat na každém člověku něco sympatického, přitažlivého nebo alespoň zvláštního“

„Etika je jen jiné jméno po laskavou mysl. Člověk, který by řekl: „Neznám etiky, ani si neuvědomuji, že vlastně praví: Neznám zdvořilosti ke svým bližním! Avšak naštěstí je stále mnoho lidí dychtivých pomoci jinému a prokazovat drobné zdvořilosti, jež zahřívají srdce a povzbuzují ochablého ducha. Etika a zdvořilost jsou slova souzvučná.“ Ella Whellher – Wilcoxová

1. Historie etiky

Etika je chápána jako věda o mravnosti, filozofická teorie morálky. Morálkou se pak rozumí soubor mravních zásad, postojů a pravidel jejichž zachování považuje společnost za správné a žádoucí. Již v Antické historii se nám dochovaly spisy jež se zabývaly etikou. Etika se mění podle toho jak se mění naše společnost na základě co jsme ochotni akceptovat, jako etickou normu. Připomenu některé Antické filozofy, kteří si myslím, že sem patří

1.1. Sókratés a tzv. malé sókratovské školy

Sokrates byl synem athénskeho občana sochaře a porodní báby, vyučil se sice řemeslu svého otce, avšak záhy se přestal jím zabývat a věnoval se filosofii. Učiteli mu byli především sofisté a Anaxagorás, působící v té době v Aténách. Zprvu se zabýval otázkami přírodní filosofie, problémy přírodní filosofie ho však asi neuspokojovaly. Nebo na Sókrata měla velký vliv jeho pozdější žena Xantipa, která byla velice chytrá nejen v matematice, ale zároveň to byla rázná žena. Sokrates se začal více věnovat otázkám každodenního života svých spoluobčanů. Svou základní učební metodou – dialog – přirovnával k zaměstnanosti své matky: Jeho úlohou nebylo moudrost rodit, nýbrž pouze pomáhat při zrození myšlenek druhých tím, že jim kladl vhodně volné otázky. Uměl se dokonale ovládat, byl duchapřítomný a měl značný smysl pro humor.¹

Dušan Machovec tvrdí: „Když se jeden z jeho přátel tázal delfské věštině kdo je ze všech lidí nejmoudřejší, jmenovala prý věštiná právě Sókrata. Proto se ještě horlivěji věnoval svým oblíbeným rozmluvám se známými athénskými občany a přitom se tvářil, že od nich chce získat poučení a tak najít člověka moudřejšího.“ (Antická filosofie s.86) .2

Např: „Kněz Euthyfrón na otázku, co je zbožné a zbožnost, nebyl s to definovat ani jedno ani druhé, ale pouze dával Sokratovi příklady zbožnosti, a to ke všemu velmi pochybné a problematické. Proto Euthyfrónovi připomínal: „nechtěl jsem od tebe, abys mi vyložil jednu nebo dvě z mnoha zbožných věcí, ale onen jev je sám, kterým jsou všechny zbožné věci zbožné“ (Platón, Euthyfrón 6)³

3. Platón . v překladu Františka Novotného nakladatelství Jana Laichtera v Praha

1 Galerie géníů – Vít Haškovec, Ondřej Muller nakladatelství: Albatros

2 Dějiny antické filosofie – Dušan Machovec nakladatelství: HaH první vydání 19

1.2. Platón

Pocházel ze vznešeného aristokratického rodu a mezi jeho předky byli dávní aténští králové i velký reformátor Solon. Narodil se když právě probíhala krvavá peloponéská válka , ve které nakonec Sparta porazila a zpusťovala jeho rodné Athény. Mladý Platón byl zděšen a odvrátil se od záměru stát se politikem, útočiště našel ve filosofii. Byl citlivý a nesmírně vnímavý a citlivě reagoval na veškeré filosofické myšlenky, s nimiž se setkal. Prvním velkým učitelem byl právě Sokrátés a Platón jako jeho žák použil Sókratesovi myšlenky ve svých knihách jako vzpomínku na svého učitele. Sokrátés sám nikdy nic nenapsal. Veškeré Sokratésovy myšlenky jsou zachyceny ve formě dialogů a měly vynikající literární úroveň. „ Ze Sókratesových názorů nejvíce oslovila Platóna úvaha, že člověk může svým svědomím poznat absolutní dobro, které je věčné, neměnné a nezávislé na vůli nebo názorech společnosti.“¹

Dušan Machovec tvrdí: „Do prvního období sokratovského etického idealismu, patří ony dialogy, ve kterých byl Platón ještě značně závislý, to jak do problematiky tak i v jejím řešení na Sokratovi, zkoumající především etickou problematiku.

Do druhého období patří zejména dialogy, které jsou dokladem vývoje Platónovy vrcholné teorie dokonalého neměnného jsoucna, světa ideí.

Do třetího období patří dialogy pro něž je charakteristická určitá konkretizace a modifikace pozic, zaujatým ve středním období. Proto také toto období, ovšem v tomto případě až příliš zjednodušeně nazýváno období sloučení nauky o idejích s pythagorovskou mystikou čísel. Za vhodnější pokládáme charakterizovat toto období ,v němž Platón svou filosofickou vizi idejí nově zkoumá , zpravidla doplňuje, modifikuje a uplatňuje v řadě nových pohledů a výkladů a to nezřídka s přihlédnutím k dříve nezkoumaným námětům jiných filosofů, mezi nimiž ovšem byli i pythagorovci.“(Antická filosofie s.104) ²

Platón byl považován právem za jednoho z filosofů v dějinách.

1 Galerie géníů – Vít Haškovec, Ondřej Muller nakladatelství: Albatros

2 Dějiny antické filozofie – Dušan Machovec nakladatelství: HaH první vydání 1993

3 Platón . v překladu Františka Novotného nakladatelství Jana Laichtera v Praha

1.3. Aristoteles

Aristotelés se narodil ve Stageiře na Chalkodice jako syn lékaře makedonského krále Amynty III. V sedmnácti se stal žákem Platónovy Akademie, v níž setrval až do Platónovy smrti, plných dvacet let. Aristoteles nejen obsáhl všechny obory antické kultury a hluboce se seznámil s pracemi všech tehdejších vědeckých oborů. Ale sám navíc jako filosof vnesl do vši vědecké práce jasnou systematičnost, přesné vymezení předmětu toho kterého vědního oboru.¹

Z věd je pro Aristotela věda o obci-politické, která určuje, co se každý v obci musí naučit. Jde v ní o poznání, nýbrž o jednání, a to ušlechtilé a spravedlivé. V otázkách jednání – podobně jako v otázkách zdraví- není přesnost možná a „vzdělaný se vyznačuje tím, že v každé oblasti vyžaduje jen tolik přesnosti, kolik povaha předmětu připouští.“⁴⁽¹⁰⁹⁵⁾ Jednáním je to, které není prostředkem, nýbrž cílem. Takovým cílem je pro člověka blaženost (eudaimonia), která není vrtková jako pocit štěstí, ale trvalá. Blažený je, kdo v jednání uskutečňuje dokonalé dobro a má k tomu nutné podmínky po celý život.⁴⁽¹¹⁰⁷⁾ Cestou k blaženosti je ctnost, která se získává učením, zkušeností a návykem. Přirozenost dává člověku jen schopnost učení jako možnost, jež se uskutečňuje konáním, dobrým nebo špatným, což je právě smysl výchovy. Ctnost se týká jen jednání chtěných a vědomých, volba je předem rozvážené chtěné jednání. Ty nejdůležitější ctnosti jsou statečnost, umírněnost, štedrost, laskavost jako střed vůči hněvivosti i slabošství, a zejména spravedlnost.⁴⁽¹¹³⁰⁾ Spravedlnost v obci musí být řízená zákonem, „proto nenecháváme vládnout člověka, ale zákon“^{4(1134a35)}. Náležitost, slušnost (EPIEIKEIA, angl. Fairness) je spravedlnost podobná, ale není to totéž. Je spravedlivá, ale ne podle zákona, nýbrž jako náprava zákonné spravedlnosti. Zákon totiž musí být obecný, kdežto jednání je nepravidelné, takže některé případy nelze spravedlivě posoudit zákonem.⁴⁽¹¹³⁷⁾

1 Galerie géníů – Vít Haškovec, Ondřej Muller nakladatelství: Albatros

4 Ztráta ctnosti – A. MacIntyre . Praha 2004

2. Středověk a novověk

Za středověk bych měla připomenout Tomáše Akvinského – který rozvinul etiku na přirozeném základě. Další je Imanuel Kant „věci o sobě“ – imperativ kategorický, byl si vědom že nepoznáváme věci. No a Fridrich Nietzsche se loučí s představou absolutní morálky, ale směřuje ke zdokonalení lidstva.

2.1. Tomáš Akvinský

Italský teolog a filozof scholastické tradice. V Monte Carino získal základní vzdělání a byl člen dominikánského řádu. Byl považován za jednoho z největších teologických autorit, to platí v římskokatolické církvi. Z jeho názorů vychází významné teologické a filozofické směry zvané tomismus a novotomismus, byl prohlášen za svatého. Teologická systematická díla jsou Komentář k sentencím Petra Lombarda 1266 , nebo Summa theologica 1266.⁵

Akvinský pocházel ze starého italského šlechtického rodu, studia absolvoval v Kolíně nad Rýnem a Neapoli, kde se seznámil s významným dominikánským teologem Albertem Velikým, dále vyučoval teologii na univerzitě v Paříži. Akvinského filosofie vychází z teologického díla Aristotelova, a také byl ovlivněn neoplatonismem⁵ Akvinský vycházel z křesťanské tradice a etiku rozvinul na základě zákona přirozeného. Nauka o zákoně přirozeném vychází z pozorování empirického a dedukcí logických. Bůh dal člověku rozum a je morálním východiskem, posouzení mravního jednání na výsledku nezávisí, ale na účelu. Akvinský tvrdí že na rozumu je založeno přirozené právo a není podmíněno kulturou. Základní ctnosti popsal Tomáš takto, spravedlnost, statečnost, rozumnost a uměřenost.⁶

Z platonské participace myšlenky vychází nauka o bytí, jsoucno je uspořádáno hierarchicky. Zastával stanovisko realismu umírněného, považoval lidský intelekt za soběstačný. V etické teorii zdůrazňoval podřídit se nutně autoritě církve a náboženskému mravnímu řádu.

⁵ Wikipedie – otevřená encyklopedie

⁶ Theologická summa – Olomouc 1937

2.2. Immanuel Kant

Kant se narodil ve východopruském tehdejší Konigsberku na území Ruska v rodině řemeslníka. V rodném městě vystudoval, vyučoval a stal se univerzitním profesorem a rektorem univerzity. Zde napsal nejvýznamnější práce a žil zde až do své smrti. Byl nejenom vědcem v oblasti přírodních věd, ale i filosofem. Zajímal se o fyzikální geografii, kosmologii, a zároveň přednášel a zajímal se o disciplínu přírodních věd. Kantův význam pro filozofickou etiku je dnes ještě větší než pro teorii poznání. Pokusil se totiž vybudovat racionální etický systém, založený pouze na předpokladech lidské svobody, rovnosti a nezávislý na jakékoli nahodilé zkušenosti. Podle Kanta je morálka buď heteronomní – předepsaná zvenčí, nebo autonomní – kterou si svobodný člověk udává sám.⁷ V knize Základy metafyziky mravů, nejprve odmítá názor, kdyby příroda určila člověka k blaženosti nikdy by mu nedala rozum. Jednání člověka se řídí jeho náklonností čímž se neliší od ostatních živočichů. Je dobré rozhodování z povinnosti „úcta k zákonu“ Mravní jednání z povinnosti na základě imperativů. Opírá se o rozumovou bytost uznání, jinak by se octla ve sporu sama se sebou. Kant formuluje kategorický imperativ: „Jednej tak, jako by se maxima tvého jednání měla na základě tvé vůle stát obecným přírodním zákonem“ nebo „Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy jako prostředek“⁸⁽⁸⁴⁻⁹¹⁾. Arno Anzenbachen tvrdí „V této formulaci jde o analogii mezi systémem osob (utvořeným praxí) a systémem přírody. Systém přírody je utvořen a uspořádán obecnými přírodními zákony. Systém osob má být rozumově určen a uspořádán praxí. Máme tedy jednat tak, aby maximy našeho jednání mohly fungovat jako zákony v rozumově utvořeném systému osob podobně jako přírodní zákony“⁹⁽⁵⁴⁾ Podle Kanta, hledisko univerzalizace, nebo posuzování našich maxim forem obecného zákona ve všech mravních soudech se jeví jako hlavní znak morality něčeho. Kant tak zdůrazňuje, že existuje obecně lidský mravní zákon, platný a priori pro všechny rozumové bytosti, které se projevují v subjektivním rozumu, jako kategoricky zavazující. Nelze ho tedy instrumentovat empirickou motivací, libostí nebo nelibostí.⁹⁽⁵⁵⁾

7 Wikipedia otevřená encyklopedie – Immanuel Kant

8 Kant, Základy metafyziky mravů

9 Úvod do etiky – Arno Anzenbacher – Academia nakladatelství

2.3. Friederich Nietzsche

Narodil se v Rocken u Lutzenu v rodině evangelického pastora, byl originální německý filosof a klasický profesor. Jako brilantní student se brzo stal profesorem klasické filologie na univerzitě v Basileji, ale ze zdravotních důvodů školu opustil. V antické epoše objevil dva protikladné živly – dionýský a apollinský. Zatímco první je spíše duchem barbarství, opojení a extáze, druhý živel je harmonický, racionální a mírný. Z těchto dvou pohledů zhodnotil soudobou kulturu, kde vysoko ohodnotil Wagnera. Krátce na to se s Wagnerem rozešel v názoru na křesťanství a stal se nekompromisním kritikem umění, filozofie a celé měšťanské kultury koncem 19. stol. Tradiční křesťanské hodnoty, z nichž vyrůstala novověká Evropa, pozbyla podle něj platnost, což tvrdě vyjádřil. „Svět je nesmírnou silou, neustále se měnícím mořem, věčným návratem, sebeničením a sebetvořením.“^{1 (135)} V úvodní pasáži Nietzscheho knihy Tak pravil Zarathustra – kde sestupuje prorok Zarathustra ze svého úkrytu v horách a je udiven tím, že lidé nevědí že Bůh je mrtev. „Mrtví jsou všichni bozi. Chtějme tedy, aby žil nadčlověk.“^{11 (5)}

Podle Mela Thompsona který tvrdí, že Nietzsche viděl zemi vysvobozenou z pout starých teistických struktur. Vědomí smyslu, k němuž se hlásí Tomáš Akvinský, se podle Nietzscheho z myšlenkového světa jeho doby vytratilo. Jeho úkolem je tedy prozkoumat svět bez Boha a svět, v němž je člověk na špici evoluce. K tomu potřebuje dvě věci – odvahu čelit realitě a touhu vytyčit nový směr, když už není žádný Bůh, který by ho ukazoval.^{10 (10)}

„Hlásám vám nadčlověka. Člověka je cosi, co má být překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán? Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy, a vy snad chcete být odlivem a vrátit se mezi zvěř, než abyste překonali člověka? Nadčlověk je smysl země.“^{11 (3 část)}

Je to Nietzscheho poslední výrok pro zásadní význam etiky. Nietzsche vnímá vůli jako okamžik, ve kterém vstupuje na scénu morálka. Vyzývá lidi, aby chtěli a volili

nadčlověka jako smysl země. Nejde o to aby to tak bylo, ale ctít to tak. Jde o to aby lidé učinili, aby zvolili budoucnost země a ne jen své osobní cíle.

„ Požadoval od síly, aby se neprojevovala jako síla, aby nebyla vůlí přemáhat, vůlí panovat, žíznil po nepřítelích a odporu a triumfech, je stejně pošetilé jako žádat od slabosti, aby se projevovala jako síla.“ ^{12(1.úvaha}

1 Galerie génů – Vít Haškovec, Ondřej Muller nakladatelství: Albatros

10 Thompson Mel – Morálka a moc – Portál, Praha 2004

11 Fridrich Nietzsche – Tak pravil Zarathustra 1882

12 Fridrich Nietzsche- Genealogii morálky 1887

2.4. Sigmund Freud

Narodil se v Příboru v Čechách, když mu byly tři roky, jeho rodina uprchla do Lipska před protižidovskými náladami a nakonec se usadila ve Vídni. Freud se chtěl stát právníkem, ale nakonec se zapsal na Vídeňské univerzitě na medicínu. Neurologie ho zaujala natolik, že po ukončení studia zůstal v univerzitní fyziologické laboratoři jako asistent. Za další tři roky začal pracovat ve Vídeňské nemocnici, kde se seznámil s psychiatrií a nervovým onemocněním. Díky svému nadání začal studovat v Paříži u francouzského neurologa Jeana Charita, a pod jeho vedením se naučil léčit pomocí hypnózy, neurologická onemocnění. To ho přivedlo k oboru zabývající se psychickými poruchami – psychopatologií. Záhy se vzdal hypnózy jako léčebného prostředku a zkoumal jen spontánní chování a tok myšlenek, které nazýval „volnými asociacemi“. Jejich rozbořem se snažil vysvětlit psychické procesy, které se staly základem neurotických poruch. V jeho nejvýznamnějším díle Výklad snů (1900) jsou popsány všechny důležité postupy, na nichž je založena psychoanalytická praxe.^{1 (63)}

Po krátké době, kdy používal hypnosu, přešel k metodě volných nápadů, kdy prostě pacient sděluje – má sdělovat- všechno, co mu přichází na mysl, pocity, myšlenky, přání a sny. Záhy se ukázalo, že sdělování volných nápadů a myslí pacienta staví na odpor nevědomá síla – projev obraných mechanismů Ega proti pudovým přáním Id. Díky stylu „diagnóza a terapie“ docílil vyplynutí problému do vědomé a více racionální části mysli. Freud zastával názor, že mysl je rozdělena do tří částí:

- Superego – je to osobní morálka jedince, vzniklá na identifikaci rodičů, na jejich příkazy a zákazy
- Ego – centrální řídicí systém psychiky, která ovlivňuje motoriku, je zdrojem pocitů, má ochranný mechanismus proti úzkosti, odlišuje realitu vnitřní a vnější, fantasmii a realitu, pracuje na základě reality
- Id – pudové tendence, pracuje na základě slasti

Z těchto částí je Ego a Superego zčásti vědomé, zčásti předvědomé a z části nevědomé. Id je vždy a zcela nevědomé.

Na jeho díle se podíleli a následovali četní kolegové, psychoanalýza je jednoznačně uznávanou vědou o duševním životě člověka a o léčení duševních poruch.

¹ Galerie génů – Vít Haškovec, Ondřej Muller nakladatelství: Albatros

13 Wikipedia otevřená encyklopedie – Sigmund Freud

3. Úvod do etiky

Etika, nebo teorie morálky je filozofickou disciplínou, zkoumá morálku a morální jednání a jeho normy, je praktickou disciplínou filozofie. Zabývá se teoretickým zkoumáním hodnot etiky a principů, které usměrňují lidské chování v určitých situacích, kdy existuje možnost volby. Je to hodnocení situace prostřednictvím svobodné vůle z hlediska dobra a zla. Morálka je blíže ke konkrétním pravidlům. Zato etika se snaží najít společné základy, na nichž by stála morálka.¹⁴ Mravním slovům obvykle rozumíme a bez problému užíváme, předpokládáme že je i u druhých lidí. Relativně neproblematické užívání mravních slov v běžném diskursu předpokládá, že máme jako předporozumění poměrně konzistentní a shodné vědění o významu mravních skutečností. Bez tohoto předpokladu by mravní slova nebyla komunikativní. V našem běžném mravním diskurzu funguje několik prvků.

Morálka se vznikem mýtů a později různých náboženství, se lidstvo počalo chovat a jednat vědomě podle určitých příkazů a tak se utvářela morálka. Morálka se později rozštěpila podle specifiky mytologie a jednotlivých náboženských učení. I když nebyla zdaleka jednotná, zůstávala po dlouhá tisíciletí pevnou páteří.

3.1. Mravní hodnocení

Arno Anzebacher tvrdí ve své knize „Úvod do etiky, Patmos Verlag v Dusseldorfu r.1992, přeloženo Karel Šprunk Praha 1994“, „Především jde o prostý fakt, že svému vlastnímu jednání a jednání druhých lidí připisujeme mravní hodnotu. Lidské praxi se přikládá mravní význam. Hodnotíme vlastní a cizí jednání jako dobré nebo špatné, chválíme je nebo káráme, schvalujeme nebo odmítáme. Ale posuzujeme mravně i osoby. Mravní hodnocení se ovšem týká prvotně jednání a sekundárně osob a sociálních útvarů. Osoby posuzujeme mravně na základě jejich jednání a sociální útvary hodnotíme, protože jsou výsledkem jednání a mohou být utvářeny jednáním“. ^{9 (14)} I zde jde především o to, že relevantní praxe je zasažena do živoucích sociálních kontextů a je nutno se jí učit a cvičit se v ní. Rozumnost se zakládá na tomto zasazení s cvičení. Je to schopnost, získána cvičením v praxi, dospět při zvažování situačních

nahodilostí k praktickému soudu, který říká jak lze za těchto okolností optimálně realizovat dobro.

Teorie základní ctnosti rozumnosti chce jasně říci: Při dobrém jednání nejde o to situace prostě sublimovat jako zvláštní případy bez zřetele k situacím a k možným následkům.

3.1.1. Mravní normy a společnost

Jestliže lze souhlasit s názorem, že lidské zespolečenštění mohou být lidsky žitelnými formami konkrétní svobody jen na základě uznávaných mravních norem. Bez sociálně přijímaných mravních norem, není možné, aby sociální útvar plnil svou úlohu v sociálním celku. Humanita je v sociálním prostoru možná, pokud jednotlivci dokážou učinit obecný zájem a vlastním přesvědčením ve svědomí. Nutnou podmínkou důstojného spolužití lidí ve všech oblastech společnosti je přechod od morality k mravnosti.

Arono Anzenbacher tvrdí „Zdar manželství a rodiny závisí mimo jiné na tom, jak jsou partneři schopni dospět od svých subjektivních stanovisek a přesvědčení k uznání společných mravních hodnot. Také diskurze o základních hodnotách, k nimž neustále dochází v celospolečenském prostoru, ukazují, že ve společnosti a politice nemůže žádné lidsky žitelné spolužití existovat bez základního normativního konsensu.“^{9 (108)}

3.1.2. Svědomí a étos

Mezi individuální svědomím a sociálním étosem je vzájemný vztah:

- Na jedné straně se svědomí tvoří a určuje na daném étosu – zvnitřňuje ho, zpracovává ho, nebo se od něho distancuje
- Na druhé straně svědomí lidí dynamizuje étos a jeho normy, ve smyslu toho čemu říkáme proměna hodnot

„Děti se rodí do sociálních útvarů, kde platí určité formy étosu, rodina, příbuzné, sousedy, školu a v dnešní době media, s nimiž jsou děti konfrontovány. Děti mají nejprve normy daného étosu relativně bez problému přijmout do svého formulujícího světa. Když dospívají objeví v sobě, ve svém vlastním svědomí, subjektivní instanci, odkud zkoumají a kritizují normy daného étosu. Normy většinou neplatí bez výjimek a bez omezení, nýbrž jejich platnost se proměňuje s rozsahem a hloubkou jejich přijímání v individuálním svědomí lidí. Procesy, jež tu jsou naznačeny jen v hrubých rysech je možno po mnoha stránkách diferencovat pomocí humánních věd.“^{9 (109)}

4. Ctnost

Ctnost nám označuje kladné morální vlastnosti osoby, protikladem je nemorálnost a nectnost. Ctnost se historicky měnila např. v Řecku uznávali 4 ctnosti, moudrost, statečnost, spravedlnost a uměřenost. Sokratés na první místo stavěl moudrost, ztotožňoval ctnost a vědění. Aristoteles chápal ctnost jako návykové jednání, které zachovává správný střed mezi krajnostmi. Např. statečnost – zbabělost, opovážlivost. Křesťanská etika vyzdvihla ctnost jako asketismus oproti intelektu staročeské etiky, vyvozené ze svobodné vůle, víry, naděje a lásky. Nato renesance nám přehodnotila morálku středověku a zaznamenala především fyzickou a duševní energii jako základ ctnosti, vyzdvížená na důstojnost člověka. V jakobínské etice se rozvinula pojem občanských ctností, štěstí ustupovalo na vědomí oproti vysoké společnosti a vlastenecké povinnosti.¹⁵

4.1. Klasický pojem ctnosti

Podle Arno Anzenbacher který tvrdí že ctnost je závažnou naukou antické a středověké etiky a shrnul jí do tří bodů:

- „Rozum a náklonnost – oblast smyslové motivace libostí a nelibostí, která zahrnuje naše náklonnosti, vášně, afekty, city. Není podle Platóna a Aristotela pouze výsledkem přírodně kauzálních mechanismů. Má naopak zvláštní vztah k duchovním schopnostem člověka, tedy rozumu a vůli. Čistě vegetativní životní procesy např. růst probíhají bez účasti vůle přírodně kauzální.
- „Pojem ctnost – v pojetí klasické etiky je získaný habitus, který kvalifikuje k určitým hodnotným způsobům činnosti. Aristoteles odlišuje etické ctnosti na jedné straně od ctnosti teoretických jako je věda či moudrost a na další straně od ctností poetických. Etické ctnosti, o něž tu jde, kvalifikují k dobrému jednání. Jsou to návyky, jež pro nás činí mravně dobré jednání do určité míry druhou přirozeností. Ctnost získáváme praktickým navykáním, tedy cvičením.“
- „Způsob života – ctnost otevírá perspektivu morálního způsobu života, v němž jde o celý život člověka. Sebeurčování ze svobody se skrže jednotlivé úkony dotýká jako celku. Týká se na jedné straně jeho personálního celku, jako jednoty

rozumové a smyslové bytosti. Nejde jen o to, abychom jednali dobře
v jednotlivých situacích, ale abychom se sami stali dobrými a vedli dobrý život.“

9 (132)

5. Štěstí

Když jsem se zamyslela nad otázkou co je to vlastně štěstí, vzpomněla jsem si na film kde pan profesor se studentů ptá „co je to štěstí“ na tuto větu si okamžitě vzpomene hodně lidí, když se zeptáme. Odpověď zní „jen muška jenom zlatá“. Když budeme konkrétní tak zjistíme, že pro každého člověka pojem štěstí se váže k jiným potřebám. Někdo odpoví štěstí je zdraví, láska, narozené dítě, koupě nového bytu, nová práce atd. Vlastně můžeme říct že štěstí se váže k obyčejným lidským potřebám a každý je váže k věcem nebo osobám jim nejbližším a k věcem, nebo lidem, které jim vzbuzují radost. Štěstí si vzájemně přejeme a všichni po něm toužíme, většinou si ho uvědomíme když odejde. O štěstí je přece známo, že dovede být vrtkavé. Pokud někdo myslí štěstím výhru ve Sportce, tak takové štěstí je velice vrtkavé, peníze se utratí a nic toho nezbude. Když se zeptám co mohu pro své štěstí udělat právě já osobně, napadá mě jen jediné co nejlíp a nejsmysluplněji prožít dnešek a potom zítřek.

5.1. Štěstí a smysl

Arno Anzebacher se zamýšlí nad štěstím nad analýzou a srovnání Aristotela a Kanta. „podle Aristotela je štěstí cíl o nějž usilujeme ve veškeré praxi, dokonalé a soběstačné dobro a konečný cíl jednání. Zdá se tak že konečným cílem je nejvyšší dobro, tedy jen jeden jediný konečný cíl, je to o co usilujeme, ale je jich víc, co je z nich nejdokonalejší. Jako dokonalejší označujeme to, o co usilujeme pro mě samotné na rozdíl od toho, o co usilujeme pro jiné cíle. Za soběstačné pokládáme to, co samo o sobě činí život žádoucím a plným. Něčím takovým je blaženost a to taková, že je ze všeho nejžádoucnější a nelze k ní přidat nic jiného.“

„podle Kantova názoru je eudaimonistické stanovisko v rozporu se samostatným významem morality, protože zůstává stát na rovině materiální, subjektivní, hypotetické a heteronomní motivace. Eudaimonista říká : rozkoš , tato blaženost je vlastní pohnutkou, proč jedná ctnostně. Jeho vůli neurčuje bezprostředně povinnost, nýbrž ke konání povinnosti je hýbán pouze prostřednictvím blaženosti, k níž směřuje. Přijme-li se jako zásada eudaimonie – blaženost, místo eleutheronomie – princip svobody vnitřního zákonodárství, vede to k eutanazii – pokojná smrt, veškeré morálky. Kant se zde obrací

především proti hédonistické etice, v zásadě chápe eudaimonismus ve významu hédonismu. Ale Aristoteles přesně rozlišuje štěstí, blaženost – eudaimonia a smyslovou slast – hédone.“⁹ (st. 144-145)

⁹ Úvod do etiky – Arno A nzenbacher – Academia nakladatelství

6. Etika a psychoanalýza

Psychoanalýza Sigmunda Freuda jako příklad pro psychologickou nivelizaci samotného významu morálnosti. Freud chápe morálku jako jev nadstavby nad empirickou základnou a tak ji vysvětloval přírodně kauzálně. Základna podle Freuda je charakterizovaná pomocí psychoanalytického modelu.^{9 (190)}

6.1. Psychický aparát

Duševní život je funkcí určitého aparátu, jemuž přisuzujeme prostorovou rozměrnost a složenost z více dílů. Freud pracuje se strukturním modelem psychicky, který je koncipován v podstatě mechanisticky. Kromě toho má za to, že neexistuje žádný podstatný rozdíl mezi psychickým aparátem člověka a vyšších zvířat. Tento psychický aparát zahrnuje tři „instance“, „okrsky“, či „oblasti“.

- ONO – id - tvoří základní psychickou konstelaci, na níž spočívá všechno ostatní.

K ono patří především pudy, podle Freuda jsou tyto typy, slast – eros, libido, destrukce – agrese, pud smrti. Ono má psychickou kvalitu nevědomí.

- JÁ – ego- self – je částí ono, jež dosáhlo samostatné organizace a prostředkuje mezi vnějším světem a ono. Ego má funkci sebeuplatnění ve dvojím aspektu. Na jedné straně vůči podnětům z vnějšího světa a na druhé straně vůči pudovým požadavkům.

- NADJÁ – superego - se vyrovnává se zvláštními částmi vnějšího světa, především s rodiči, a při tom se z části já vytváří samostatná instance, nadjá. V nadjá je zvnitřněna autorita rodičů.^{10 (156)}

V tom je podle Freuda původ mnoha neuróz. Pro porozumění psychoanalytické teorie a jejímu vztahu k problému etiky je důležité vědět, jaký je Freudův názor na smysl lidské praxe a nakonec na smysl lidského života. Podle Freuda je dynamika psychického aparátu na základě ono nezměnitelně určována programem principu slasti. Základní situace je tedy charakterizována tím, že musí prostředkovat mezi třemi instancemi: ono (pudové), vnější svět (popudy), nadjá (normy). V dynamice této psychické konstelace může docházet k procesům, jež Freud nazývá potlačení. V tom je podle Freuda původ mnoha neuróz, jejich vyléčení přináší terapii, která potlačené obsahy pozdvihuje do vědomí a tak je neutralizuje.^{9 (193)}

9 Úvod do etiky – Arno A nzenbacher – Academia nakladatelství

6.2. Etika a kultura

Podle FREUDA je etika nutným produktem kultury, která zase vyplývá z ekonomie libida. Kultura pomáhá individu realizovat jeho ekonomii libida. Ulehčuje jeho situaci tím, že ho chrání proti přírodě a řídí vztahy mezi lidmi. Lidské soužití se stává možným teprve tehdy, když se najde většina, která je silnější než každý z jednotlivců a udržuje proti každému jednotlivci spojení.

Z toho vyplývá zásadní napětí mezi programem principu slasti a požadavky kultury. Kultura na jedné straně ulehčuje, na druhé straně permanentně koliduje s individuální ekonomikou libida, neboť neustále od individua žádá, aby brzdilo své pudy a vzdávalo se jich. Pudový systém našeho onoho je určován nejen principem slasti, ale také agresí. Pudová stránka onoho tedy obsahuje také destruktivní potenciál. Agrese má tendenci k bezprostřední, brutalitě a násilí a to je pro kulturu krajně nepřírodní. Agrese musí být omezována a ovládána kulturou. Tento agresivní pud je potomkem a hlavním zástupcem pudu smrti, který jsme našli v sousedství erosu, s nímž se dělíme o vládu nad světem.

Člověk tedy není mravní subjekt od přirozenosti, tedy bytostně, nýbrž jeho morálnost je výsledkem kultury. Kultura je sice z hlediska ekonomie libida nutná, v určité době však na základě často přílišné přísnosti působí nespokojenost. Ale proč já beze všeho připouštím instalování nad já? Důvodem je že jednotlivé já se cítí slabé, závislé a bez ochrany. Ví že je odkázáno na ochranu, pomoc a přízeň toho, na čem závisí, v případě dítěte jde například o otce. Uplatní-li já svou agresivitu, vydá se v nebezpečí, že ztratí přízeň, na níž je odkázáno. Podle FREUDA je morálka výsledkem nastolení individuálního nadjá, a kolektivního nadjá. Toto nastolení je výsledkem kultury a zakládá se na oidipovském komplexu. Má ztlumit agresi tím, že požaduje vzdát se pudu. Smysl života a praxe je určen ekonomikou libida. ⁹⁽²⁰¹⁾

Podle Nietzscheho: lidské soužití se stává možným teprve tehdy, když se najde většina, která je silnější než každý z jednotlivců a udržuje proti každému jednotlivci spojení. Moc tohoto společenství se nyní postaví jako „právo“ proti moci jednotlivci, která je od souzena jako „hrubé násilí“. Toto nahrazení moci jednotlivce

moci pospolitosti je rozhodujícím kulturním krokem. Její podstata spočívá v tom, že se členové pospolitosti ve svých možnostech uspokojení omezí, zatímco jednotlivce žádné takové omezení neznal.^{16 (90)}

9 Úvod do etiky – Arno A nzenbacher – Academia nakladatelství

16 Nietzsche Friedrich přeloženo 1980

7. Nové koncepce

V současné filosofii se setkáváme s řadou pokusů o nové založení etiky, jež se více nebo méně odlišují od tradičních forem fundamentální etiky. Zmíníme se jen o etice materiální, hodnot, morálka a cit, aspekt fixace.

7.1. Materiální etika hodnot

Vznikla v rámci fenomenologické filosofie, již založil **Edmund Husserl** a jež měla až do roku 1970 velký vliv na evropské kontinentální myšlení. Pro vznik materiální etiky hodnot mělo význam také etické dílo **France Brenatana**. Hlavním představitelem materiální etiky jsou **Max Scheler, Nicolas Hartmann a Dietrich von Hildebrandt**.

Fenomenologické výzkumy přinesly velké bohatství cenného analytického materiálu k teorii poznání, k teorii subjektu, k psychologii, ale i k logice, matematice, ontologii, přírodní filozofii, filozofii náboženství a estetice. Materiální etika hodnot aplikuje v modifikované formě fenomenologickou metodu na etiku.^{17 (16)}

7.2. Pojetí etiky hodnot

Základní tézy hodnot všech představitelů můžeme shrnout takto. Hodnoty nejsou obsahy, jež lze racionálně postihnout, argumentativně vykázat, nýbrž otevírají se cítění hodnot. Není to však smyslové-afektivní cítění, je chápáno jako cítění duchovní, ale iracionální. Mnozí zastánci etiky hodnot soudí že existuje čistý, nadějný a absolutní řád hodnot o sobě, tedy apriorně strukturovaný svět hodnot, který se otevírá našemu cítění. Dějinně proměnlivé nejsou hodnoty, nýbrž mění se stav rozvoje našeho cítění hodnot ve vztahu k neproměnnému a nedějinnému světu hodnot.

Vlastním místem veškerého hodnotového apriori je poznání hodnot, resp. zření hodnot, jež se děje v cítění, zálibě, nakonec v milování a nenávisti, v poznání souvislostí hodnot. Nejde jen o vnitřní vnímání nebo pozorování, těmi jsou dány jen psychické skutečnosti, záře hodnot a jejich řádů probleskuje v cítícím a žijoucím styku se světem. Přitom v zalíbení a cítění může být hodnota dána v nejrozmanitějších stupních přiblížení. Bytí hodnoty předpokládá nějaké já stejně málo, jako ho

předpokládá existence předmětů nebo celá příroda. Čím méně se aktivně zmocňujeme své duchovní osoby, tím více jsou pro nás hodnoty dány jen jako znamení pro věčné statky, jež jsou důležité pro naše tělesné potřeby.

O pocitu pomoci pociťujeme zcela nezávisle na konkrétní situaci, jako mravní hodnotu, neboť cítění hodnot ukazuje ochotu pomoci, bezprostředně jako hodnotu, jež je spojena s ideálním povinováním. Vidíme-li pak, jak se starý a slepý muž bezmocně snaží přejít přes ulici, ideální povinování se stává reálným. Z toho pro mne vyplývá povinnost převést toho starého člověka přes ulici. ^{9 (212-214)}

7.3. Morálka a cit

Téze etiky hodnot, že existuje samostatné, nesmyslové, duchovní cítění hodnot, odporuje velkým tradicím filosofie etiky. Tradiční teorie přiřazuje emocionálně afektivní oblast většinou ke smyslovosti a duchovní činnost pokládají jenom rozumové poznání a svobodné cítění. Nezdá se abychom toto tradiční přiřazování zpochybňovali. Ale koncepce etiky hodnot oprávněně poukazuje na zvláštní význam, který má v morálce oblast emocí a afektů. ^{9 (216)}

7.3.1. Aspekt napětí

V prostoru morality jsme často učinili zkušenost, že na nárok povinnosti reagujeme afektivním odmítáním. Víme sice že bychom něco měli, ale to, co bychom měli, děláme neradi. Splnění povinností někdy předpokládá značnou námahu, protože povinnost naráží na silný odpor ze strany emocí např. strach, nechut', odpor, hněv, ješitnost. Tato základní zkušenost jasně ukazuje, že často existuje napětí mezi morálním nárokem a naším emocionálně afektivním naladěním. ^{9 (215)}

7.3.2. Aspekt pozitivní resonance

Aspekt napětí postihuje vztah morálky a citu jen částečně, neboť naše emoce či afekty často směřují stejným směrem jako naše povinnosti a podporují je. Pak konáme

dobro rádi. Emocionalita je v tomto případě s morálitou v pozitivním vztahu. Přitom můžeme rozlišit dvě možnosti.^{9 (215)}

7.3.2.1. První případ

Jde o to že korelace morality a emocionality je založena apriorně. Má povahu přirozeného habitu. Při tom pozorujeme důležité aspekty jevu svědomí. Na ústřední svědomí upozorňuje KANT pojem úcty k zákonu. Zákon jako čistý zákon rozumu má základ v tom, že čistý rozum se stává ze sebe praktickým rozumem, naproti tomu je emoce.^{9 (217)}

7.3.2.2. Druhý případ

Jde o resonanci morality v emocionálně – afektivní oblasti. Zde není korelace dána apriorně, ale je nutno ji realizovat úsilím o ctnost. Utváříme-li a vychováváme svou sensualitu, morálita dostává resonanci v emocionálně-afektivní oblasti a je odstraňována neústupnost náklonností. Ctnostný člověk pak už nežije v napětí prvního aspektu, nýbrž raduje se z dobra a koná ho rád.^{9 (217)}

7.3.3. Aspekt fixace

Zde můžeme poukázat na hlediska, která uplatňuje etologie. Nepochybně existuje mnoho emocionálně-afektivních způsobů reagování, jež jsou dány fylogeneticky a modifikovány kulturně- historicky. Musíme počítat s tím, že naše smyslovost je rozmanitě fixována určením. Která lze vysvětlit etologicky, jako vybavení instinkty, vzorec chování. Mnohé z těchto emocionálně- afektivních způsobů reagování se nám jeví jako vztažné k hodnotě podobným způsobem jako morální motivace. Spontánní emocionální způsoby reakce mohou posilovat a podporovat rozumovou motivaci, ale mohou se také ukázat jako odporující rozumu.^{9 (218)}

9 Úvod do etiky – Arno A nzenbacher – Academia nakladatelství

17 Formalismus v etice a materiální etika hodnot 1913

8. Společenský styk – etiketa

Nesmírně složitý organismus je lidská společnost, která se neustále vyvíjí.

Člověk je nucen ve společenském styku reagovat na různé situace, které se v životě vyskytují. Tím dochází k vzájemnému styku osob ve společnosti a na různých úrovních. Z toho vyplývá že společenský styk je tedy vzájemný styk osob ve společnosti, která je v nejširším smyslu a není míněná jako záležitost výlučná pro určitý okruh lidí.

Společenské chování není souborem přesně daných a neměnných předpisů. Musíme ho chápat v jeho změnách a specifických odlišnostech. Pokud nebudeme tyto změny a odlišnosti respektovat, dopustíme se ve společenském chování závažných prohřešků a chyb. Setkáváme se společenským stykem a v této souvislosti s etiketou. Etika je také soubor jistých zvyků a obyčejů ve vnějším styku společnosti, jež jsou výrazem vztahu, společenských hodnot a cen osob spolu se stýkající. Původ etiky je náboženský a vyjadřuje – úctu, bázeň před tím, jemuž se prokazuje.“ Způsoby společensky odstupňované podle hodnoty a důstojnosti, pro zdvořilost upravená pravidla.“^{18 (4)}

Pod společenský styk se zahrnuje slušnost, zdvořilost a takt zkusíme si je popsat trochu podrobněji.

8.1 Slušnost a zdvořilost

Mezi společenským stykem a slušností je úzká souvislost, Slušnost je pojem obecnější a zároveň pro společenský styk nezbytný. Jinak řečeno vychovaný nebo nevychovaný se projevují ve společnosti, ať jde o jakékoli prostředí. Slušnost může být člověku dána nebo vrozená, neboli slušnost může mít člověk v sobě, ale zdvořilost která se pojí se slušností, je víceméně věcí učení.

„Zdvořilost a dobrý mrav žádá, abychom se k neznámým chovali vždy tak, aby naše přítomnost jim byla ne-li příjemnou tak aspoň co nejméně na obtíž. Základní pravidlo obecné slušnosti jest: chovati se tak, abychom na sebe obraceli pozornost co nejméně“¹⁹

Zdvořilost je úmyslným výrazem slušnosti ve společenském životě, je to vnější výraz slušnosti. Znamená v podstatě skromnost, zdrženlivost, sebezapírání, ochotu, laskavost, vycházení vstříc jiným lidem.

18 Masarykův slovník naučný – Praha 1925

19 Guth- Jarkovský : Společenský katechismus – Praha Československý spisovatel 1990

8.2. Takt ve společenském styku

Nejsložitější z obecných kategorií společenského styku je pravděpodobně takt, znamená ještě něco víc než slušnost a zdvořilost. Za takt považujeme přizpůsobení našeho chování podle společenských pravidel společenského styku k jednotlivému případu a v konkrétních situacích. Tak není jen ohleduplnost, nýbrž ohleduplnost která je odstupňovaná, podle situace a osob s nimiž jednáme. Je to zvážení přiměřeného našeho chování a jednání, umění vžít se do situace toho s kým jednáme. Jednoduše chovat se tak, jak bychom si přáli aby se chovali lidé ve stejné situaci k nám. Takt nás nutí, abychom byli snášenliví, respektovali druhé lidi a jejich názory, neznamená to souhlas s jeho názory, ale jde o nejvhodnější dobu a formu, jak s dělit že s názorem nesouhlasíme. Odmítnout názor druhého tak abychom ho neurazili. Taktní člověk nemyslí egocentricky, ale snaží se být citlivý, vnímavý ke snahám, tužbám a citům druhého. Taktní člověk dokáže upozornit na závalu v oblečení i chování tak, aniž by upozornil na ni ostatní a zároveň aby se nedotkl osoby které se to týká.

Žádná učebnice taktu nenaučí "Takt je rozum srdce".^{20 (9)} Na rozdíl od rozumu je takt neuvědomělý, vrozený ve srovnání s naučenými zásadami a pravidly.^{20 (10)}

8.3. Ohleduplnost a úcta

Ohleduplnost má být přirozenou vlastností každého kulturního jedince, ohleduplný člověk je velice tolerantní, ale ne bez zásad. Je kritičtější k sobě samému než k lidem okolo sebe. Nikdy nechtějí být na obtíž, prosadit se na úkor jiného člověka, nebo čerpat z výhod které patří jinému. Ohleduplnost souvisí s upřímností, které nám nedovolí vyhýbat se problémům tím, že nepoukážeme na jevy neshodující se s morálkou, jak pracovní či jinými platnými zásadami a řády.

Úcta k lidem neznamená, že se k nim budeme chovat přehnaně uctivě, je to projev naší lásky k lidem, je to doklad že si vážíme jednotlivého jedince a všech lidí. Samozřejmě sem patří i úcta k lidské práci a jejím výsledkům. Proto bojujeme proti vandalismu, proti rušení klidu a lidské lhostejnosti.

Samozřejmě chování člověka je ovlivněno ekonomické, kulturní a zdravotní stránce jednajícího člověka.^{20 (9)}

20 Soňa Gullová, Františka Millerová, Ivan Šroněk, Společenský styk a diplomatický protokol - Praha 2000

9. Etiketa

Etika je souhrn mravních hodnot které jsou nám vlastní, nebo by měly být. Etika se nám vyvíjela již v antické filozofii, za to etiketa o něco později. Etiketa je cizího původu a u nás má dva významy. Jedním je nálepka na lahvi nebo na jiném obalu, a oznamuje nám o jaké zboží se jedná a základní charakteristiku. Druhým je etiketa v souvislosti se společenským stykem, nejen v zaměstnání, ale i u stolu. Slovo etiketa vzniklo ze starofrancouzského „estiquer“, jehož předchůdcem bylo starogermánské „stechen“, obě slova znamenají „připevnit“ nebo „vysvětlit“. Před řadou let se pravidla, jež se dodržovala na královském dvoře a možná i v objektech určených pro stráž a vojsko, vyvěšovala na zeď a časem se z nich stala pravidla pro denní řád. Je ovšem otázkou, kdo uměl v té době číst, aby si pravidla přečetl.

Pojem etiketa a jeho význam doznal značný vývoj a první český naučný slovník, definuje etiketu takto“ Etiketa je soubor jistých zvyků a obyčejů ve vnějším styku společenském, jež jsou výrazem vztahu a odvislostí, společenské hodnoty a ceny osob spolu se stýkající. Původ etikety je náboženský a vyjadřuje, úctu, bázeň před tím jemuž se prokazujeme.“²¹ O třicet let mladší Masarykův slovník naučný má pro etiketu tuto definici,“ Název pro způsoby společenské, různě odstupňované podle hodnoty a důstojnosti, pro zdvořilost upravenou pravidly.“¹⁸

Etiketě s vyššími vrstvami se nevyhnul ani Dr.Guth-Jarkovský, který v roce 1923 připustil „ po pravdě mají svou etiketu i vrstvy jiné, měšťanské, dokonce i venkovský život má některá svoje přesná pravidla společenská, jako při pozdravu, třeba jich nejmenoval etiketou.“¹⁹ Dr.Guth-Jarkovský byl vůbec první český autor, který se společenskému chování systematicky věnoval.

Zásluhou Dr. Dobromila Ječného, který tvrdí,“ že alespoň základní pravidla etikety by měli ovládat všichni, smazává rozdíl mezi vyšší a nižší společností“, Etiketu definuje takto,“ Čím více lidí žije pohromadě, tím více cítí potřebu určitého řádu a pořádku ve společenském soužití. Praktickým návodem k zachování etických norem společnosti jsou přijatá a dohodnutá pravidla, která souhrnně nazýváme etiketa. Je to souhrn společenských zvyklostí, které nás chrání před společenským úrazem.“^{22 (15)}

Můžeme konstatovat, že etika je souhrn pravidel a zvyklostí chování ve společnosti.

18 Masarykův slovník naučný – Praha 1925

19 Guth-Jarkovský : Společenský katechismus – Praha Československý spisovatel 1992

21 Ottův slovník naučný – Praha 1894

22 Ječný, D – Společenský styk pro střední ekonomické školy – Praha 1987

9.1. Společenské přednosti

V každodenním životě, v pracovním i společenském styku jsou situace, které vyžadují, aby byla určitým osobám poskytována úcta a přednost. Jednak z praktických důvodů s cílem vyloučit vzájemné srážení, vstupování nebo vystupování z určitých prostor či místností. Poskytování společenských předností je také projevem úcty k věku, pohlaví nebo postavení osob. Osobám kterým dáváme společensky přednost, považujeme za osoby společensky starší či vyšší. Osoby které poskytují společensky přednost, pak za osoby společensky mladší či nižší. I když v některých kruzích se toto dělení odmítá, v diplomacii nebo v mezinárodním podnikání se jim většina lidí řídí a ovládání těchto pravidel je nezbytné. Dělení na osoby společensky mladší a starší se ve středoevropském regionu řídí kritérii, jimž jsou věk, pohlaví a funkce. Jde-li pouze o mužskou nebo ženskou společnost a nejde-li o vztahy pracovní, je vždy rozhodující věk. Ve vztahu žena a muž má přednost žena, je však výjimka když jde o mladou ženu a o hodně staršího muže, který je společensky starší. Když jde o případ mladého vedoucího ve vztahu o mnoho let starší podřízené ženě, toto se vztahuje jen na pracovní otázky. Jestliže se mladý muž a starší žena potkají na ulici, v divadle jde o vztah mladšího muže a starší ženy. Mladý vedoucí by neměl vyžadovat, aby mu byla za každé situace dávana přednost, v mnoha jiných případech jde také o takt osoby, která je v pracovní oblasti společensky starší.

Do kategorií společenských předností patří i jednání s návštěvníky a hosty ze zahraničí. Ve středoevropských zemích je samozřejmostí že postavení ženy je po boku muže, který jí nad to poskytuje různé přednosti. To neplatí v arabském světě a v řadě dalších mimoevropských zemích. Obecně je návštěvník a host, zvláště je-li pozván, považován za společensky starší. V žádném případě není vhodné vystupovat vůči hostům ponížene, ale zároveň ani povýšene, proukazujeme jim stejné pocty jako tuzemským hostům a návštěvníkům střední Evropy. Mělo by zde platit pravidlo o slušnosti, o rozumné míře předností, nikoli o podlézání a ponížení.

„Vstup do budovy: přednost mají osoby vycházející, mohou nastat i výjimky a to když do budovy vchází významná osoba nebo invalida. Do budovy vchází a z budovy vychází první žena, muž otvírá a přidržuje dveře.“

„ Vstup do místnosti: v práci vstupuje vždy osoba společensky starší. Při návštěvě kavárny, hotelu vstupují muži v pořadí podle společenské přednosti. Jeli ve společnosti muž a žena, vstupuje první muž před ženou.“ ^{20 (15)}

9.2. Seznamování a představování

Představování je obřad velmi častý, který ale bohužel hodně lidí neovládá. Při tomto významném aktu jde jednak o okolnosti, při nichž k představování dochází, jednak o formu, již se uskutečňuje. A přitom první obraz se získává právě při seznamování.

V pracovním styku např. při nástupu nového pracovníka, jej představuje obvykle vedoucí nejbližšímu okolí. Při styku s jinými útvary institucemi se při nejbližší první vhodné příležitosti se musí pracovník představit sám. Za situace, kdy se všichni znají, představuje nového pracovníka jeho vedoucí. Přebírá-li vedoucí pracovník funkci, představuje jej- pokud je to možné v jiných organizacích a jiným partnerům jeho předchůdce, jinak se buď představí sám, nebo tak učiní jeho nejbližší, služebně nejvýše postavený pracovník, který se s partnery zná.

V uzavřené společnosti je povinností hostitele, aby všechny osoby představil. Neznáme-li se s někým, požádáme hostitele, aby nás seznámil. Jestliže se neznáme s většinou společností, můžeme být představeni najednou.

Při představování se sice vyskytuje řada možných situací, jsou však určitá základní pravidla, jimž jsou podřízena. Představování směřuje k tomu, aby se neznámé osoby seznámily, a to buď samy nebo prostřednictvím třetí osoby.

9.3. Základní pravidla při představování

Osoba společensky mladší se představuje nebo je představována osobě společensky starší. Aktu představování se ujímá ten, kdo obě osoby zná. Pokud tomu tak není, představují se osoby samy, a to ve stejném pořadí, osoba společensky mladší osobě společensky starší.

V praxi to znamená, že mladší muž je představován nebo se představuje staršímu muži, obdobně je tomu u žen. Komplikace mohou nastat při seznamování velmi mladé ženy a staršího muže, nebo je-li mladší vedoucí seznamován se starší služebně níže postavenou ženou. Tam je postup opačný. Záleží na věkovém rozdílu mezi oběma osobami, ale hlavně na taktu osob, jimž přísluší pocta být považován za osobu společensky starší.

Žena se v pracovním styku představuje ženám i mužům, ve společnosti pouze ženám. I v pracovním styku je vhodnější, když se nepředstavuje sama, ale když ji někdo představí.

Funkce „zprostředkovatele“, tedy osoby, která představuje osoby, jež se neznají, je náročná tím, že má znát pravidla a dále by měl vědět dostatek údajů o představovaných. Zprostředkovatel při představování uvádí zřetelně akademický titul pokud ho představovaný má, někdy i křestní jméno a příjmení. Pokud jde o vyložene pracovní seznámení, uvádí se zastávaná funkce, případně krátkou charakteristiku obsahující informace, která může vést k zahájení konverzace. Pokud ale zprostředkovatel představuje osobu společensky mladší osobě vysoce postavené, veřejně nebo obecně známé, uvádí podrobnosti pouze o osobě mladší.

Příklad takové formy představování je: „Pane ministře, dovolu, abych vám představil pana Dr. Jiřího Nováka, ředitele bankovního domu“ V takovém případě zprostředkovatel neseznamuje, nýbrž představuje. Významné a známé osobnosti však musíme předem požádat o souhlas, zda jim můžeme ostatní, či někoho, představit.

V případě jmen vyjadřující nějakou činnost, nebo postavení, nebo zvíře, je lépe nahradit formulí „Já jsem, formulí Moje jméno je.“ A uvést před příjmením i křestní jméno.

Osoba sama neuvádí svůj akademický titul, výjimkou jsou lékaři, svou funkci sděluje pouze je-li to nezbytné pro okamžité vyjasnění vlastního postavení.

9.4. Slovní reakce a podání ruky

Představování lze považovat za první fázi aktu. Druhá spočívá ve slovní reakci, příp. potřesením rukou nebo i výměně vizitek. Slovní reakce spočívá ve slovech „Těší mě“ příp. „Dobrý den“. Je nutno dbát na společenské postavení osob. Slovní formulí mohou pronést osoby, mezi nimiž nejsou příliš velké společenské, funkční, věkové rozdíly. Jinak je vhodné při představení vyjádřit potěšení, což však může učinit pouze osoba společensky starší, nikoli osoba mladší.

V Evropě a na americkém kontinentě je zvykem podat si ruce. Ruku podává vždy osoba společensky starší nebo hostitel. Přitom se mohou osoby mírně uklonit. V asijských zemích se ruce nepodávají. V některých zemích se naznačuje polibek na tvář, někde muž líbá ženu ruku, či spíše naznačuje polibek. V pracovním styku si pak

osoby vyměňují vzájemně vizitky. Celý akt představování by měl být doprovázen úsměvem a zúčastněné osoby by se měly vzájemně dívat do očí.

V pracovním nebo společenském styku může dojít ke kolektivnímu představování, např. nového pracovníka. Ten, kdo jej uvádí použije formule např. „Dovolte, abych vám představil, nebo Rád bych vám představil“

Při návštěvě u lékaře by mělo být samozřejmostí, že lékaře pozdravíme při vstupu do ordinace. Lékař by se nám měl představit a uvítat nás podáním ruky. Pokud se s lékařem již známe, pak stačí pouze nás uvítat a podá nám ruku. Lékař by se také neměl posadit první, naopak měl by nejdříve nabídnout místo pacientovi. Při odchodu s ordinace se s lékařem loučí pacient poděkováním, pozdravem a podáním ruky. Při představování se nekouří, nežvýká a ruce nejsou v kapsách.

Jestliže, se setkáme s osobami ze zemí, kde např. podávání rukou není běžné (většinou z důvodů hygienických), neměli bychom je do našeho podávání rukou nutit. Přivádíme je do značných rozpaků.^{20 (16)}

9.5. Světová Etiketa

Každá světová kultura si vytvořila vlastní způsob pozdravu a také zdravící se osoby dodržují od sebe různou vzdálenost, vzdálenost na kterou jsme zvyklí my, u nich může vyvolat zápornou reakci. Také některé pozdravy jsou pro nás neobvyklé. V Evropě se totiž od dob renesance způsob pozdravu sjednocoval a dokázal přežít i různé módní tendence. V celosvětovém měřítku existuje řada rozdílů. Pro zajímavost několik případů:

9.5.1. Indie

V Indii je tradičním pozdravem spojení dlaní a úklona. Polibek na tvář se považuje za urážku. Preferuje se klid a neupozorňování na sebe hlasitou konverzací. Cizinci by se také neměli dotýkat hlavy místních lidí, pokud to nevědomky uděláte, měli byste se okamžitě omluvit. Při setkání používejte vždy pravou ruku, ať už se jedná o jídlo nebo peníze. Pokud jste pozváni do rodiny na jídlo, sundejte si boty pokud váš hostitel tak také učiní a umyjte si před jídlem ruce. Nikdy nechoďte do kuchyně, ani by

vám nemusela být sympatická. Kuchyně bývají dost zakouřené od ohně, oheň není jen racionální prostředek pro ohřev jídla, působí emocionálně a je uctíván a i proto přechod na plyn a elektřinu je pomalý nehledě na ekonomickou stránku věci..

9.5.2 Číňané

Číňané se většinou dříve vyhýbali přímému fyzickému kontaktu s cizinci. Jedním ze způsobu pozdravu byla a někde i je malá úklona. Muži ji vykonají s pažemi přitisknutými k tělu a ženy se spojenýma rukama. Dnes se situace mění a Číňané jsou více kontaktní kulturou. Obchodníci zvyklí na styk s cizinci nebo žijící ve městě si dnes již samozřejmě podávají ruce. Byť jsou malého vzrůstu jejich stisk je upřímný, že slabším náturám vyhrknou slzy a pěkně Vám s ní potřesou. Jiný celkem běžný způsob pozdravu v Číně je zatleskáním rukama, které je vhodné opětovat.

Jste-li při společném stolování vybídnuti k přípitku, musíte jej opětovat, tj. zvednout sklenku a alespoň symbolicky z ní upít. Hodně pomůže i úsměv. Ale pozor: k jídlu ani nikam jinam nikdy nechodte příliš pozdě; Číňané jsou na to alergičtí ^{20 (21- 25)}

10. Slavnostní společenské události

Pokud jsme pozváni na jakoukoli společenskou akci, musíme se na ni především připravit. Měli bychom znát parametry akce co možná nejpodrobněji, také je důležité vědět zda musíme potvrdit účast a jaké oblečení si vybereme a na závěr zda půjdeme s doprovodem. Všechny podrobnosti o chystané akci vyčteme z pozvánky. Je zdvořilé, aby na jakoukoli akci zvala konkrétní osoba, nikoli instituce. Nechodíme nikdy tam, kam nejsme pozváni, je trapné, zjistit až u stolu, když nenajdeme svoji jmenovku, že na akci nepatříme. Můžeme být pozváni na různé druhy společenského setkání, proto je trochu upřesním.

10.1. Banket

Banket je z jednou nejslavnostnějších událostí společenského styku, je složen ze slavnostního menu a předem dohodnutých nápojů. Při banketu se podává 6 a více chodů menu proto se musíme připravit na dlouhé sezení u stolu.

Banket vždy začíná aperitivem, který se může odehrávat ve vedlejší místnosti a tuto dobu můžeme využít k seznamování a nebo k proslovu. Pokud aperitiv bude podáván v jiné místnosti, než se bude konzumovat pak při vchodu do míst s konzumací je vždy „**placent**“ neboli schematický plán zasedacího pořádku, nezapomeneme se podívat. Protokol nás vyzve ke vstupu do sálu, vytvoří se „**receiving line**“ a při vstupu do sálu jsme vítáni hostitelem a hlavním hostem, nebo jsme dokonce nahlas představení(protokolista přečte naše jméno a profesi z vizitky, kterou mu během čekání v řadě podáme. Hostitel a hlavní host vchází do místnosti jako poslední, není přece možné aby host přišel k prostřené prázdné tabuli. ^{22 (131)}

Aperitiv může také probíhat přímo u konzumačního stolu. V těchto případech buď máme nalito již při příchodu na své místo a nebo po zasednutí je nám aperitiv přinesen, nebo nalit, vždy je to do skla co nejbližší k pravé ruce.

Dále při banketu se servírují pokrmy na stříbrných tácech a vše se hostovi překládá z levé strany na předem založené talíře. Když zasedneme k takto prostřené tabuli máme před sebou směs příborů, není však třeba se něčeho obávat, stačí si

pamatovat že první příbor který použijeme je ten nejdále od talíře a pak pokračujeme podle chodů jak dostáváme směrem k talíři. Nad talířem máme další příbory a zde je směr opačný, vždy si bereme ten co je nejbližší u talíře a pokračujeme směrem od talíře ke středu tabule. Pokud máme nad talířem moučnickovou vidličku, směrem na levou stranu a nad ní kávová lžička směrem k pravé ruce, tak se jedná o koktejlový příbor. V tomto případě bereme do levé ruky moučnickovou vidličku a do pravé kávovou lžičku, která nám v tomto případě nahrazuje nůž a takto konzumujeme moučník. V případě teplého moučníku máme nad talířem dezertní lžíci směrem k pravé ruce a dezertní vidličku na levou stranu, samozřejmě rukojetí, tak to pak se jedná o moučnickový příbor a konzumujeme stejně jako s koktejlovým.

Nápoje se však servírují z pravé strany, jak do připraveného skla tak se i nápoje se sklem dokládají. Tady bych ráda upozornila, že nápoje jsou u banketu předem dohodnuté, což pro nás znamená, že pokud proběhne přípitek u tabule přímo, než začne obsluha nosit na stůl předkrm, vždy nám sklo od přípitku odnesou a to bez ohledu na to, jestli ho máme už vypitý nebo ne, řídí se takzvanými gastronomickými pravidly. Před každým pokrmem nám přinesou opět nový nápoj, název nápoje se dočteme v takzvaném menu, které máme založené po levé ruce. Pokud z vybraných nápojů něco nemůžeme pít, stačí obsluhu požádat, jistě vám vyjde vstříc.

U banketu je přísný gastronomický protokol, který je pro obsluhu sestaven a má vrchního číšníka který, banket z povzdálí koordinuje a dává příkazy k práci. Vlastně banket je malá nacvičená sestava, kde všichni obsluhující na pokyn vrchního číšníka přesně obsluhují. Proto pokud požádáte třeba o vodu musíte trpělivě čekat, než číšník kterého jste požádali bude mít možnost se uvolnit z této sestavy. Dále je nevhodné, pokud jste vášnivý kuřák, požádat během banketu o popelník, i když se Vám zdá, že máte spoustu času. Bohužel Vám obsluha nemůže vyhovět, protože popelníky se zakládají až na konec banketu a to ke kávě a ještě na povel hlavního hostitele. Pokud obsluha donese popelníky ke stolu znamená to , že je možné kouřit u stolu, ale i v tomto případě se dovolíme ostatních hostů, zda jim náš doutník nebude vadit.

Jakmile ovšem hostitelka s hostitelem vstanou, vstávají všichni ostatní, je to signál k ukončení večere. Rozloučíme se svými sousedy a odcházíme do předsálí, kde se podává káva i digestiv, anebo jen digestiv, pokud káva byla již u stolu.

Digestiv je zakončení celé banketní konzumace a vlastně je to konečný přípitek, podává se až po kávě. V některých případech je možné kávu a digestiv podávat v přilehlé místnosti a tam je i dovoleno kouřit.^{23 (126)}

Ještě pár rad nakonec, při banketu se nikdy nezvedáme dřív než hostitel, muži si neodloží sako, ani si nepovolují kravatu a ženy boty i když je tlačí. Pokud nemůžeme nějaké jídlo pozřít, například z důvodu zdravotní diety, alespoň narušíme příborem jeho úpravu.^{22 (133)}

22 Ladislav Špaček –VELKÁ KNIHA ETIKY – Mladá fronta

23 Gustav Salač – Stolničení – Praha – Fortuna – 2002

10.2. Raut

Raut je záležitost výhradně kulinářská, znamená širokou nabídku pokrmů a nápojů, které jsou vyložené na bufetových stolech, hosté se obsluhují sami. Obvykle bývá součástí vernisáže, ale je to i praktická forma občerstvení při narozeninách a oslavách. Oproti banketu nemá přísný protokol a obvykle ho nikdo nezahajuje, také hosté nesedí u jednoho stolu, ale konzumace probíhá ve stoje. Po stranách sálu jsou vždy připraveny stoly k sezení a konzumaci, nejsou však pro všechny hosty, ale jen pro starší lidi a dámy.

Raut bývá sestaven z nabídky studených, teplých pokrmů a cukrářských výrobků. Můžeme si vybrat podle libosti, některý pokrm si můžeme dát dvakrát a některý vynechat, raut je svobodná volba. Dbáme jen o kultivované nabírání pokrmů z mís. Vždy k tomu použijeme „překládací příbor“, který je nachystán na každém míse. Nikdy nepoužíváme na přeložení pokrmu vlastní vidličku i když je nepoužitá. Překládací příbor se skládá z polévkové lžice a masové vidličky a použití není tak jednoduché. Uchopíme jej do jedné ruky tak že lžicí máme ve spod a do ní vložíme vidličku. Pokud vložíme mezi příbory prostředník vytvoří se nám kleště a nabíráme tak plátky masa, sýra a zeleniny. Lžicí pokrm podebereme a vidličkou na plochu přidržujeme. Každá mísa má svůj překládací příbor, aby se chutě nemísily, vždy vracíme překládací příbor na tu mísu kde jsme ho vzali a vždy vypouklými plochami nahoru. V případě, že si nejsme jisti vždy u bufetového stolu je obsluha, která buď doplňuje pokrmy nebo je zde aby nám pomohla.

Teplou kuchyni nám vždy na požádání servíruje obsluha a nebo přímo kuchař, pokud jedná o porcování vepřové kýty před hostem atd.

U bufetového stolu se nezdržujeme, abychom nepřekáželi ostatním v přístupu k mísám. Nezapomínáme na ubrousky, těch v případě konzumace ve stoje není nikdy dost. Jakmile si nabere svou porci, poodstoupíme a ve stoje v klidu konzumujeme. Nabíráme si však jen takové množství jídla, abychom nevypadali nenasytně a neriskovali, že nám něco přepadne přes okraj talířku.^{22 (134)}

Ovšem pokud se nám stane, že přece jen nám něco upadne, pokud je to charakteru mazacího (krém, salát), neutíkáme z místa, ale zavoláme obsluhu která nečistotu uklidí. Pokud jen třeba salám nebo kousek pečiva, nenápadně to kopneme pod stůl a tam vše počká na závěrečný úklid.

Při rautu se můžeme setkat se sponou, která je upevněna na talířku, tato spona je tam na nápoj, který je ve skle na stopce a pohodlně si ho do spony upevníme. Tak můžeme v klidu konzumovat jak pokrm, tak i pití.

V případě, že jsme dojedli, jsou u zdi připravené stoly, kde můžeme odložit použité nádoby. Pokud máme ještě chuť na nějaký pokrm, vždy si bereme čistý talířek, použitý odkládáme.

10.3. Recepce

Recepce je slavnostnější forma rautu. Nevyžaduje žádné zvláštní aranžmá, je méně formální než klasický banket, lidé se volně pohybují a navazují společenské kontakty. Může se konat v kteroukoli denní dobu. Čas kdy se recepce koná, nám napoví, jak se máme obléci a jak bohaté občerstvení nás čeká.

Recepce znamená přijetí, zve nás tedy hostitel a tudíž očekáváme, že recepci zahájí a hosty přivítá. Recepce jako raut se odehrává ve stoje a také jen výjimečně zde najdeme pár křesílek nebo židlí. Častější jsou vysoké recepční stolky, u nichž se konzumuje také ve stoje. Účastníků recepce bývá desítky až stovky a stále potkáváme nové známé, stále jsme někomu představováni. Recepce má výhodu ve své volnosti, můžeme na ni přijít o deset až patnáct minut později a odejít lze kdykoliv, ale ne moc brzy, abychom se nedotkli hostitele. Jde-li o příležitost narozenin, nebo jiné osobní události přineseme drobný dárek, ženě vždy květiny. Do obojího nezapomeneme vložit vizitku s textem a rukou psanou, „S díky za pozvání“ nebo „Blahopřeji“.

Je obvyklé, že hostitel očekává hosty u vchodu a osobně je vítá. Zařadíme se do „receiving line“, řady čekajících hostů, poděkujeme za pozvání, předáme dárek nebo ho položíme na připravený stůl a pokračujeme do sálu. Je nevhodné, abychom zapřádali s hostitelem jakýkoli rozhovor. Nevítá-li hostitel při příchodu, vyhledáme ho hned na začátku recepce a přivítáme se s ním.

Při vstupu do sálu je nám nabídnut „welcome drink“ ve formě sklenky sektu na přivítanou, i kdybychom sekt nenáviděli nebo jsme abstinenti, skleničku s úsměvem vezmeme. Napít se nemusíme a skleničku později odložíme, nebo vyměníme za jiný nápoj. Nepřijmout toto hostitelovo gesto je jako odmítnout napřaženou ruku k pozdravu. Navíc může dojít k proslovu a na závěr proslovu se vyzvou všichni k přípitku na počest významného hosta a není nic trapnějšího, než stát s prázdnýma rukama. Pokud máme náš nenáviděný sekt alespoň si sklenku přiložíme k ústům, jako že pijeme, ale ve skutečnosti pít nemusíme.

Nápoje bývají na recepci k dispozici hned od začátku. Kromě vína si bereme ke všem sklenicím ubrousek. Držíme v něm sklenici, takže naše ruce zůstanou suché a neoteplujeme nápoj svou rukou.

Recepce je určena především k seznamování a navazování kontaktů, utužování staré známosti a poznávání nové. Strávit recepci v koutku svých přátel nebo s manželkou je nepřijatelné. Rozhovor má svá pravidla „small talk“, což napovídá že netrvá déle než patnáct minut. Téma volíme odlehčená a nekonfliktní, vynecháme politické téma nebo nemoci. Vizitka se předává hned na začátku rozhovoru a oslovujeme účastníky recepce, které neznáme tím že se představíme. ^{22 (129)}

10.4. Zkratky na pozvánkách

Pozvánky jsou obvykle označeny různými zkratkami, jež nám poskytují základní instrukce, jak s nimi zacházet. Zkratka R.S.V.P. (repondez s il vous plait-račte laskavě odpovědět), nebo najdeme na vizitce české (RLO- račte laskavě odpovědět) nás vybízí, že v každém případě se buď omluvíme a nebo svoji účast potvrdíme, obojí uděláme co nejdříve. Najdeme-li na pozvánce zkratku R.S.V.P. Regres only, - v takovém případě použijeme uvedeného telefonní číslo, jen když se omlouváme. Uvádíme takové důvody které hostitele neurazí.

Pozvánku si pečlivě přečteme, zda je pozvánka adresována jen nám, nebo zda platí i pro partnera. Většinou si přečteme pan xx s manželkou, nebo s chotí. Neznamená to jen s manželkou, můžeme sebou vzít partnerku, s níž žijeme, snoubenku nebo kolegyni ze zaměstnání, dokonce můžeme jít v doprovodu partnera stejného pohlaví. Nikdy na společenské akce nebereme děti, nabídka nápojů i jídel tak i zábava není pro děti určena. Výjimku můžeme udělat v případě dospívající dcery či syna, aby viděli rozdíl v chování na diskotéce a na recepci.

Na pozvánce také najdeme co si máme vzít na sebe, nebo-li jak se máme obléci. Uvádí se jen oblečení pro muže a žena se oblékne tak aby s mužem tvořili harmonickou dvojici. Najdeme-li na pozvánce nápis „black tie“, znamená to smoking a černý motýlek, žena jak krátké šaty, tak dlouhé večerní. Dark suit je tmavý oblek a žena přiměřené krátké šaty, výjimka je zde návštěva plesu. Formal dress, požaduje společenský oděv, žena můžeme jak krátké šaty tak kostým. Informal nebo casual znamená neformální oblečení. A poslední je unofficial nebo lounge suit si muž oblékne vycházkový oblek, nejlépe šedý a žena kostým nebo koktejlky. Není vhodné, abychom byli oblečení lépe, nebo hůře než hostitel.

Pokud na pozvánce nenajdeme dress code, musíme si poradit sami. Zvážíme, kdy se akce koná, jak formálně je pojatá a kde se pořádá. Jde-li o večerní akci, půjdou muži vždy v černém obleku, ve světlé košili a kravatu, ženy si vezmou krátké šaty. Půjde-li i vernisáž knihy v podvečerním čase, stačí vycházkový oblek bez kravaty. Na gala večer

za účasti celebrit , si však můžeme vzít smoking a ženy by měly mít krátké společenské šaty s dekoltem nebo na ramínka. ^{22 (126)}

22 Ladislav Špaček –VELKÁ KNIHA ETIKY – Mladá front

11. Oslovení a titulování v zahraničí

Budeme-li se ohlížet po zahraničí, zjistíme značnou pestrost, a to nejen podle regionů, jazykových oblastí, ale i mezi zeměmi, které jsou si blízké jazykově teritoriálně nebo kulturně.

Z **německy mluvících** zemí jsme převzali především akademické tituly doktor a inženýr. V těchto zemích, vyjma Rakouska, je v současné době zřetelný ústup od používání akademických titulů, a to zvláště u inženýrských profesí. Tento odklon se týká pouze ústního projevu, nikoli však korespondence nebo vizitek. Více se používá oslovení funkcí.

Jiná situace je v **anglosaských zemích**. V **Severní Americe** je možno každého oslovit paní, slečno, pane. Doktor je pouze lékař nebo osoba, jejíž vědecká hodnota odpovídá našemu absolventu postgraduálního studia nebo dřívějšímu doktoru věd. V politickém životě, ale i v soudnictví se používá oslovení vyplývajících z volených i jmenovaných funkcí.

V **Rusku** a ve většině bývalých sovětských republik dnes (mimo baltické republiky, kde se oslovuje výhradně příjmením) se začíná také oslovovat příjmením. Pokud jednání pokročí a je naděje na slušný kontakt, přechází se na oslovení partnera jménem a jménem po otci tzv. otčestvem (tj. křestní jméno otce s koncovkou „ič“ u muže a „ovna“ u ženy. Další stupeň je tykání, což je však již velkým stupněm důvěrnosti a projevem přátelství.

V řadě zemí, **Francie a Polsko** se některé funkční tituly nebo vojenské hodnosti povyšují, jde-li o zástupce, náměstky apod. Tedy náměstek ministra nebo náměstek ředitele se oslovuje jako ministr (ve Francii, byl-li někdo jednou ministrem, je tak oslovován trvale), a ve vojenských hodnostech podplukovník jako plukovník.

Toto jsou pouze vybrané případy a ve skutečnosti existuje daleko větší různorodost mezi zeměmi.

11.1. Jak postupovat u nás

V běžném styku se lidé, pokud nemají akademické tituly, oslovují pan, paní. Na pracovišti se v mnoha případech lidé oslovují pane kolego, paní kolegyně, a to bez ohledu na akademické tituly nebo vědecké hodnosti. Toto oslovení se nehodí tehdy, pokud podřízený hovoří s nadřízeným. Je nevhodné, alespoň v našich podmínkách, oslovuje-li nadřízený podřízeného „Nováku“, nebo když se takto obbracejí na sebe dva pracovníci. Naproti tomu v anglosaských zemích je to běžný způsob oslovení mezi muži.

V tuzemském styku s osobami, se kterými jsme v běžném pracovním nebo obchodním styku, je používání akademických titulů doktor nebo inženýr stále běžné. Z vědeckých hodností je vhodné oslovení doktor pro osoby, které jsou doktory věd (DrSc.), nikoli pro kandidáty věd (CSc.), které se užívají za jménem. V praxi se můžeme setkat i s akademickými tituly udělovanými absolventům studijního programu (PhDr. – doktor filosofie a ThDr. – doktor teologie). Lékaře, veterináře a lékárníky oslovujeme vždy akademickým titulem.

Oslovování akademickými tituly je věcí generační. Zda dotyčnou osobu nazvat doktorem nebo inženýrem je věcí taktu. Obecně lze doporučit za současného stavu, abychom v osobním styku, zvláště u starších lidí, tituly spíše používali. Pokud jde o funkce, je vhodné v pracovním styku oslovovat osoby nadřízené „pane řediteli“ a podobně. Osoby ve veřejných funkcích je na veřejnosti slušné příslušně oslovovat „pane starosto“, „pane ministře“ atd. Není správné, jestliže novinář nebo televizní komentátor osloví člena vlády, který má vědeckopedagogickou hodnost, „pane Nováku“. Je to zdánlivě demokratické, ale před čtenáři či posluchači jde o člena vlády, který sám naopak tazajícího se novináře či komentátora oslovuje „pane redaktore“. Vedoucí činitelé nevýznamných institucí se dávají oslovovat „prezidentem“, „místopředsedou“ a podobně.

Titul „excellence“ přísluší presidentům cizích republik, ministrům cizích států a velvyslancům. Vyslancům akreditovaným u naší vlády tento titul nepřísluší, i když se s ním u těchto osob můžeme setkat ve společenském styku. Titul „magnificence“ přísluší rektorům vysokých škol. Děkani fakult na vysokých školách se oslovují „

spectabilis“. Docenta Doc. Jmenuje rektor na základě habilitačního řízení, profesora Prof., kterým se může stát význačná a uznávaná vědecká či umělecká osobnost ve svém oboru, jmenuje na návrh vědecké rady vysoké školy prezident republiky.

Papeže oslovujeme Vaše Svatosti nebo Svatý otče, kardinála Vaše eminence nebo prostě pane kardinále, arcibiskupa nebo biskupa Vaše arcibiskupská, biskupská milosti, preláta, opata Vaše milosti, děkana, kněze Důstojný pane, faráře můžeme oslovit i pane faráři či otče – ve spojení s křestním jménem, abatyši Vaše ctihodnosti nebo Vaše milosti, jeptišku Ctihodná sestro. Jiné církve používají jiné oslovení v souladu se svými zvyklostmi.

Některé tituly se při oslovování nepoužívají. Nositelé řádů, státních a vojenských vyznamenání neoslovujeme „pane nositeli Řádu bílého lva“ apod. Tyto tituly se však používají při představování těchto osob např. pan Novák, nositel řádu TGM, další označení opírají se nikoli o funkci, ale o významnou událost, významný čin, např. mistr světa, olympijský vítěz a další. Podobnou skupinu tvoří tituly získané na základě udělení určité ceny, jako je např. sportovec roku. Použití těchto titulů je občasné např. v monografiích, životopisech, rozhovorech, ale běžně je neužíváme a osoby jimi neoslovujeme.

Protože jsme na titulování zvyklí, používáme vůči cizincům naši „nomenklaturu“ někdy způsobem zcela nevhodným. Např. je nesprávné anglosaského právníka oslovovat „pane doktore“ nebo firemní funkcionáře ze Spojených států „pane prezidente“. V tomto případě je nutné očekávat reakci, že advokát není lékařem, nebo že ve Spojených státech je prezident pouze – hlava státu. Přivádíme tyto osoby do trapné a sebe do směšné situace.

11.2. Šlechtické tituly a jejich používání

V diplomacii, mezinárodním obchodě, podnikání, politice, žurnalistice i jinde se setkáváme s občany řady evropských zemí, kteří se považují za příslušníky šlechty.

V některých zemích byly šlechtické predikáty zákonem odstraněny, jinde se užívají a respektují.

Právní postavení šlechty u nás je založeno na jednom z prvních zákonů přijatých po vzniku samostatného československého státu, jimž se ruší šlechtické řády a tituly. Bývalí šlechtici nesmějí užívat svého rodného jména s přídomkem nebo dodatkem vyjadřujícím šlechtictví. Tento zákon platí dodnes, nebyl zrušen což v praxi znamená, že v úředních dokumentech (občanský průkaz , pas) nesmí být zmínka o šlechtictví uvedena.

Obdobná situace je např. v Rakousku, kde byly šlechtické tituly zrušeny zhruba ve stejné době jako v Československu, ve Francii za revoluce a ve Švýcarsku dokonce při vzniku konference.

V praxi přijdeme nejčastěji do styku se členy německých šlechtických rodin. V osobním styku přicházejí v úvahu při oslovení dvě možnosti. Používá-li osoba na návštěvce titul von, (von Hohenstein), oslovujeme ji Herr von Hohenstein. Je-li zřejmé, že jde o někoho, kdo je hrabětem (Graf), je v osobním styku oslovován Herr Graf von Hohenstein, nebo jen Herr Graf. Někteří členové jsou „ von und zu“ , i v tomto případě zůstáváme u oslovení „ von“ Obdobně je tomu u svobodného pána (Freiherr). Další zemí, kde se hodně vyskytují i v ekonomickém životě příslušníci šlechty, je Velká Británie. Škála šlechtických titulů je široká. Nejnižší šlechtický titul je Sir. Osoba se jménem Sir John Smith je oslovován Sir John a nikoli Sir Smith.

Manželka takového šlechtice je Lady Smith. Označení Lord je spojeno s několika stupni vyšší šlechty. Muži se oslovují Lord ve spojení s příjmením, Tedy Lord Smith, ženy obdařené titulem osobně podle druhu titulu např. Barones Smith. Šlechtické rodiny dnes už zdaleka nejsou feudály, ale zastávají významná místa a funkce. V osobním i písemném styku je nezbytné nejen přihlížet, ale respektovat existující tradice a zvyklosti tam, kde je to na místě. Ve zdánlivé snaze být demokratickým se jinak dostaneme do role nezdvorného člověka.^{20 (st.29 -30)}

20 Soňa Gullová, Františka Millerová, Ivan Šroněk, Společenský styk a diplomatický protokol - Praha 2000

12. Etika a etiketa v zaměstnání

Je užitečné stanovit pokyny zaměstnancům, jak mají jednat v obtížných situacích, které často přináší i každodenní opakující se práce. Proces vytváření etického kodexu nutí vedení k zamyšlení nad způsobem, jakým podnik funguje, v jakém je poměru ke společnosti a okolí a jak dbá o uznávané hodnoty v dané společnosti. Kodexy představují užitečný nástroj řízení. Mohou pomáhat v každodenním rozhodování, lze je využít v tréninkových programech k posílení etického podvědomí zaměstnanců, ale i ke zvyšování důvěry klientů.

Manažerská etika, pro niž je vztah mezi nadřízeným a podřízeným, tj. mezi řídícími pracovníky a ostatními zaměstnanci. Je to jeden z specifických směrů profesní etiky. V tomto smyslu slova je manažerská etika stejně závazná jako jiné specializované profesní etiky.

Etický kodex je nástrojem, který pomáhá zajišťovat, každodenní aktivity daného úseku, nebo oboru, aby jednání všech zaměstnanců odpovídalo stanoveným zásadám. Jde o soubor konkrétních pravidel, které vycházejí z hodnot a principů dané organizace a vymezují standart profesionálního jednání. I když etický kodex nemá právní platnost, jeho porušení může vést k určitému postihu (u zaměstnanců např. osobní hodnocení, pozastavení nebo vyloučení z profesního růstu).²⁴⁽⁸¹⁾

12.1. Etika ve veřejné správě

Úvahy o vytvoření etických kodexů či jiných závazných mimoprávních norem upravujících lidské chování, jednání se poprvé objevily na začátku minulého století v podnikatelské oblasti. Měly vést k zpřehlednění působení podnikatelského managementu a zajištění poskytování trvale kvalitních výrobků.^{25 (89)}

U nás se otázkám etiky věnovala malá pozornost přesto že, máme k dispozici etické kodexy veřejné správy. Obecně existují dva základní přístupy, jak pracovat na zdokonalení chování veřejné správy:

- Motivační – spíše podněcuje žádoucí chování, než aby trestal chyby a nedostatky

- Kontrolní – který se zaměřuje na to, čeho se má zaměstnanec veřejné služby vystříhat, co má dělat a jak, systém nastavuje přísné kontrolní mechanismy, detailní pravidla a správní postupy

Sama existence etického kodexu bez návazných opatření v personálním řízení a veřejné kontroly nemůže být dost účinná. Podstatné je proto takové kodexy široce popularizovat a etické aspekty správní práce postupně prosazovat do myšlení a jednání řídicích pracovníků. Je nutné vytvořit vzory žádoucího chování a jednání, průpravu pro působení ve správě včetně vyjasňování etických problémů, všestranně podporovat v růstu lidských zdrojů, pravidelné hodnocení pracovníků, spojované s motivací. Všechny racionálních prostředků podporujících zvyšování etiky a kultury správy.

Úspěch v prosazování etických principů závisí na faktické politické podpoře, na podpoře veřejnosti, využití informací a informačních technologií, v neposlední míře však i na samotných protagonistech a účastnících procesu. Nesmí jít jen o dílo úzkého okruhu úředníků a odborníků, je třeba ho vést jako otevřený proces za účasti všech dostupných odborných pramenů a praktických zkušeností, odborníků i v dialogu s širokou veřejností.

Úředník veřejné správy je řízen zákony, služebními předpisy a dalšími pravidly, ale co když se dostane do rozporu s vlastním svědomím? Nestranickost veřejného úředníka, jeho politická neutralita má být nezpochybnitelná. Však, jaké jsou limity pro utajování informací, jsou-li tyto informace v rozporu se zásadami pravdivosti a cti?

Etické kodexy ve VS odrážejí vzrůstající požadavky veřejnosti po větší efektivnosti, integritě, etických standardech a porozumění zaměstnanců veřejné správy pro požadavky občanů.

Způsob, jakým se subjekt chová k okolnímu prostředí, nebo jak je vnímán, že se chová, může mít velký vliv na jeho postavení a výsledky. Roste tlak na společenskou odpovědnost veřejné správy a dodržování etických standardů. Odpovědný přístup ke klientovi se stává důležitou součástí hodnoty poskytované služby, nebo produktu.²⁴⁽⁷⁷⁾

12.2. Návrh Etiky v podnikání

Veškeré podnikání je nejvíce posuzováno ze strany investorů, zaměstnanců, a celé společnosti podle postoje k podnikání a důvěryhodnosti. Dobré obchodní vztahy jsou vždy otázkou pověsti, toho, jak si společnost stojí u jednotlivých zainteresovaných stran. Nutnost pečovat o dobrou pověst přitom platí pro všechny typy společností, jak státní i soukromé, ziskové i neziskové.

Při prosazování optimální správy a řízení společnosti, přijímají mnohé společnosti, ale i obchodní asociace své Etické kodexy, které pak zpřístupňují svým zákazníkům a akcionářům, popřípadě všem zainteresovaným stranám. Ačkoli většina společností má svůj vlastní Etický kodex, následující text shrnuje hlavní principy, které by měly být Etickým kodexům většiny podniků a institucí společné:

12.2.1. Způsob podnikání

Definujete si hlavní hodnoty podnikání, měly by zahrnovat také nezneužívat osobní vztahy, neposkytovat nepravdivé nebo zavádějící informace. Držet se svých hodnot podnikání a jednat podle nich. Je nutné, abyste ke svým partnerům měli důvěru, totéž platí pro zákazníky – potřebují být ujištěni o tom, že se neodchýlíte od svých standardů a hodnot a nedáte přednost nižším standardům ostatních partnerů. Nekritizovat konkurenci – nepřináší žádný užitek. Potřeba kritizovat konkurenci je často vnímána jako kamufláž vlastních nedostatků.

12.2.2 Postoj k zákazníkům

Důležitý je vztah k zákazníkům, odpovídat bez prodlení na jejich dotazy, vztah nekončí okamžikem prodeje. Kontinuální vztah je mnohem hodnotnější než jednorázový prodej. Společnosti jsou svou existencí orientovány dlouhodobě i když osazenstvo se mění. Vždy trvá dlouho, než podnik dosáhne trvalé ziskovosti. Na opakovaném obchodování a věrném zákazníkovi se vždy vydělá víc než na jednorázových obchodech.

12.2.3. Postoj k zaměstnancům

Spokojenost zaměstnanců by měla být prvořadým cílem společnosti, odpovídající školení, informovanost o dění ve společnosti, zajištění bezpečné a adekvátní pracovní podmínky vedou k tomu, aby odvedli výkon podle svých nejlepších schopností. Jestliže se budou zaměstnanci cítit jako významná a oceňovaná část podnikání, podstatně se zvýší motivace a tím i jejich výkon. Zaměstnanci, kteří jsou přesvědčeni, že jsou za práci nedostatečně odměňováni, že jsou obětí diskriminace, se

mohou stát v organizaci rozkladným prvkem. Stejný účinek na zaměstnance může mít i dojem, že management toleruje zneužívání prostředků společnosti, nebo se jinak nevhodně chová. Mějte na paměti, že zaměstnanci budou chování managementu nejspíše přijímat jako vzor, což se posléze také projeví na vnímání společnosti ze strany zákazníků a akcionářů.

12.2.4. Postoj k okolní komunitě

Hledejte způsoby, jak rozvíjet dobré vztahy s okolím, v němž působíte, místní komunita patří také mezi strany zainteresované na vašem podnikání. Může být dodavatelem lidských zdrojů, může společnosti nebo jejím zaměstnancům poskytovat další služby. Dobré vztahy k okolní komunitě v místě podnikání jsou významné pro trvalý rozvoj podnikání.

12.2.5. Postoj k veřejné správě

Správné zapsání veškeré finanční transakce do účetních knih a transparentně. Pokud úřady získávají jasné a přesné údaje, mají sklon k mnohem větší flexibilitě a přívětivosti. Správné řízení podniku je možné jedině tehdy když manažeři mají kontrolu nade všemi skutečnostmi, a také podporu a důvěru všech vlastníků. Je také důležité dodržovat veškeré zákony a právní předpisy zemí, v nichž podnikáte, při dodržování vlastního Etického kodexu. Všechny strany si musí být jisti že není nic porušováno, jak investoři tak zaměstnanci.^{26 (60-62)}

24 Josef Dolista – Profesní etika – Vysokoškolská učebnice 2007

25 Srov.Kolektiv autorů: Korupce a protikorupční politika ve VS, skripta ke stejnomennému vzdělávacímu programu. Transparency International ČR 2005

26 Komise pro cenné papíry – Kodexy správy a řízení společnosti 2004

12.3. Vztah etiky ve zdravotnictví

Morálka a právo jsou důležitou součástí společenského vědomí. Jejich proměnlivost plyne s vývojem společnosti. Nejde o normy dané apriorně a neměnné, ale o pravidla odvíjející se především ze společensko-ekonomických vztahů, z historie a kulturních tradic národa, z dosaženého stupně poznání ve všech oblastech života. Mezi právními a morálními normami je těsná vazba a souvislost, existuje ovšem mezi nimi také výrazné rozdíly. Právo a etika, se tedy mohou vzájemně podporovat, mohou však být i v určitém rozporu. Pro současnou společnost je často rozhodující obecná společenská morálka, diskutuje se však i o existenci zvláštní morálky určitých skupin, zejména profesionálních. Tedy, že obecná morálka společnosti je nepochybně určujícím základem morálky jednotlivých profesí a jednotlivých skupin, že v návaznosti na ni zároveň existuje i medicínská morálka spolu s její teorií medicínskou etikou.

Pro specifiity lékařské morálky je určujícím faktorem především smysl povolání – ochrana a rozvíjení zdraví lidu. Výkon povolání vyžadují leckdy speciální pravidla chování daná samou povahou vykonávané práce, zejména pak specifickým vztahem lékaře k nemocnému. Tato pravidla se mohou v určitých bodech dokonce odchylovat od obecně uznávaných norem morálních. Tak je tomu např. při poučení pacienta: zatímco obecná morálka vyžaduje říkat pravdu, při výkonu lékařského povolání se někdy uznává potřeba šetrného přístupu, vedoucímu až k mlčení nebo dokonce k podání lživé informace(*pia fraus*). Podobně se staví lékařská morálka k požadavkům důvěrnosti: obecná morálka uznává požadavek, aby důvěra k lékaři a ke zdravotnictví, aby lékař v zásadě zachovával přísnou mlčenlivost o všem, s čím se mu pacient svěřil. Pro vztah mezi tzv. zdravotnickým právem, které upravuje společenské vztahy vznikající při péči o zdraví a zejména při poskytování zdravotnických služeb, a mezi lékařskou etikou platí obecné zásady o vztahu etiky a práva. Vazba obou normativních systémů tu je však obzvlášť těsná.²⁷⁽¹⁰⁾

12.3.1. Informace o zdravotním stavu pacienta

Povinnost poučit pacienta a členy jeho rodiny je v zásadních rysech právně regulována: zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, stanoví lékaři povinnost „poučit vhodným způsobem nemocného, popř. členy jeho rodiny o povaze onemocnění a o potřebných výkonech tak, aby se stali aktivními spolupracovníky při poskytování léčebně preventivní péče“. Právní úprava ponechává poměrně značný prostor pro úvahu lékaře a pro uplatnění morálních zásad a požadavků.

Právo na poskytnutí informace má jednak nemocný, jednak členové jeho rodiny. Může nastat i situace, když si pacient sdělování údajů rodině výslovně nepřeje nebo by se mohlo nepříznivě dotknout jeho zájmů zde přichází lékařská zdrženlivost, ta platí i při sdělování informací přes telefon, nebo pokud lékař nezná dobře jeho sociální situaci, popřípadě si může lékař vyžádat souhlas pacienta k podávání informací. To však nelze určit paušálně, naopak pro každou situaci bude na lékaři, aby rozhodl o individuálním přístupu. Je však elementární povinností lékaře poučit pacienta o nutnosti, dodržovat léčebný režim, podrobně ho seznámit s tím, jaká opatření má v zájmu svého zdraví činit, a naopak co činit nemá. To souvisí i s uvedenou povinností poskytovat péči podle zákona (lege artis), protože podání náležité informace o užívání léků, dodržování předepsané životosprávy, je třeba chápat jako součást vlastního léčení, jako nedílný atribut poskytované léčebně preventivní péče. I zde ovšem musí lékař pacienta poučit vhodným způsobem a to znamená na té úrovni, na které je pacient komunikace schopen, a způsobem, který je mu srozumitelný.

Je však otázka do jaké míry má občan právo na upozornění o možných rizicích, před podrobením se vyšetřovacím nebo léčebným výkonům. Na jedné straně je potřeba zaručit právo občana na informaci, na to, aby nebyl pouze manipulovaným předmětem péče, ale do určité míry i partnerem zdravotnických pracovníků s možností uplatnit svoji vůli. Tomu odpovídá povinnost lékaře poučit pacienta tak, aby získal jeho souhlas k provedení výkonu. Na druhé straně je třeba vidět, že občan jako laik nikdy nebude moci být na témže stupni informovanosti jako lékař, přičemž často upozornění na všechna rizika může být přímo škodlivé pro jeho psychiku a zdraví a může pacienta odradit od účasti na navrhovaných opatřeních. Lékař tedy musí pacienta poučit tak, aby jej získal ke spolupráci, že výkon je nutnosti a musí ho podstoupit.

I když nelze říci, že by bylo kategorickým právem občana znát přesnou diagnózu své nemoci, je mu třeba bezesporu přiznat právo znát povahu a perspektivy onemocnění. Někdy ovšem plná informace může vystavit pacienta neúměrnému psychickému zatížení, přivést ho do stresových situací, vyústit v rezignaci a odmítání spolupráce. Proto se zde poukazuje na nutnost zdrženlivosti a na výrazné uplatnění principů lékařské etiky a morálních zásad.

Diskuze mezi lékaři, ale i psychology a právníky na téma, zda sdělit, zamlčet či popřít krutou pravdu, trvají na celém světě již po desetiletí, ale v podstatě bez jednoznačného závěru.^{27 (12)}

27 Etika a právo v lékařské praxi – Prof. MUDr. Miloslav Janovec, DrSc. – Avicenum , Zdravotnické nakladatelství 1990

13. Etika a Etiketa

Etika je filozofická disciplína, která zkoumá morálkou lidí v určitých situacích a společnostech. Zabývá se teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které ovládá nebo usměrňuje lidské chování, v situacích kde existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle mezi dobrem a zlem. K etice se nám pojí morálka, která se nám utváří stejně jako naše společnost. Jsou to bližší pravidla, která určuje společnost a to tím co je ochotna akceptovat, jako morální. Regulace jednání se děje pod zorným úhlem zájmů skupiny společnosti jako celku. Jednej tak, aby se účel tvého jednání mohl stát obecným zákonem. Je to výzva uvažovat nad dosahem svého jednání. Ze společenské morálky a možných konkrétních situací, ve kterých se jedinec může octnout se nám odvíjí etické kodexy. Etiku najdeme v každé lidské činnosti. V etice hraje velkou roli svědomí a záleží na míře vyvinutosti. Míru svědomí máme odkoukanou a vštěpovanou od člověka, který je pro nás určitou autoritou, od něho se hodně učíme. Určuje, zda se přikloníme k dobru nebo zlu. Pro věřícího člověka je autoritou morálky bůh, jeho morální zákony jsou sepsány v bibli (křesťanství), v tóře (pro židy) nebo v koránu (pro islámské věřící).²⁸ Dějiny lidstva nás poučují, že dobro je život a mír, láska a péče, harmonie, smír vědomí cíle a vymezuje zlo jako ubližování, neomezená moc, svévolné ničení a kořistnictví.

Etiketa znamená jak štítek výrobku, tak soubor společenských pravidel – dá se říct, protokol chování ve společnosti, též dobré mravy. Etika a zdvořilost jsou slova souzvučná, je to soubor historicky vytvářených a tradicí ustálených pravidel. Vědomě či nevědomě se všichni řídíme zásadami, které nám vštúpili rodiče a nebo které jsme vysledovali u ostatních a vstřebávali s výchovou jako součást dědictví našeho civilizačního okruhu. Naše chování může být samozřejmé a přirozené, a přesto bude v souladu s pravidly etikety. Je pro nás samozřejmé pozdravit známého člověka, dát ženě přednost ve dveřích, oblékat se do společnosti podle očekávání. Etika neznámá jen noblesní držení příboru a správné oblečení k dané společenské události, ale soubor pravidel zvyklostí pro vzájemný kontakt lidí v běžném životě. Jistě podle úrovně prostředí, v jakém se pohybujeme, nastavujeme laťku svého chování. Etiketa vztahy mezi lidmi formalizuje, a i kdybychom si upřímně nemysleli to, co říkáme, prospíváme tím ostatním, ale prospíváme i sobě, protože úsměv vyladí i naši duši. Společnost

odpustí ne úplně přesné oblečení na určitou událost, nebo malé nevědomé neobratné počínání v restauraci, ale rozhodně odsoudí neslušnost, hrubé vystupování a vulgárnost, bezohleduplnost. Slušnost může být člověku dána, zdvořilosti je nutné se učit. Základem slušnosti je úcta a ohleduplnost k bližnímu, ale zahrnuje i úctu k sobě samému. Slušnost život společnosti umožňuje, zdvořilost jej usnadňuje.²²

22 Ladislav Špaček –VELKÁ KNIHA ETIKY – Mladá fronta
28 www. Rozhlas.

14. Praktická část Anketa

Pro tuto část výzkumu jsem si vybrala jen dvě skupiny a to podle práce. V anketě chci porovnat skupinu lidí, kteří jsou zaměstnaný a potom podnikatele. Anketa byla vytvořena formou anonymního vyplnění otázek.

14.1. Anketa na téma Etika

1. Přední antičtí filozofové etiky byli.

- Sokratés, Platón, Aristoteles
- Sokratés, Platón, Kant
- Sokratés, Kant, Freud

2. Co je štěstí?

- rodina, zdraví, láska
- výhra ve sportce
- dědictví, majetek

3. Takt je ?

- rozum srdce
- vrozený souhrn pravidel
- naučené zásady

4. Ohleduplnost a úcta je?

- pohrdání druhými lidmi
- tolerance a láska k lidem
- profesní růst

5. Při seznamování se představuje?

- společensky mladší či nižší
- společensky starší či vyšší
- společensky starší či nižší

6. V životě je důležité?

- zdraví, láska, rodina
- peníze, majetek
- kariera, moc

7. Etický kodex je soubor konkrétních pravidel, které vychází z hodnot a principů společnosti?

- ano
- ne
- nevím

8. Kdo chtěl vybudovat racionální systém, založený na předpokladu lidské svobody?

- Immanuel Kant
- Tomáš Akvinský
- Ladislav Špaček

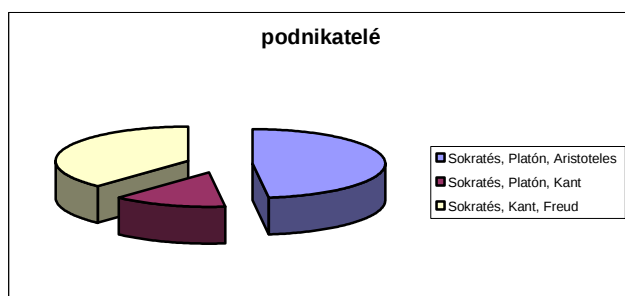
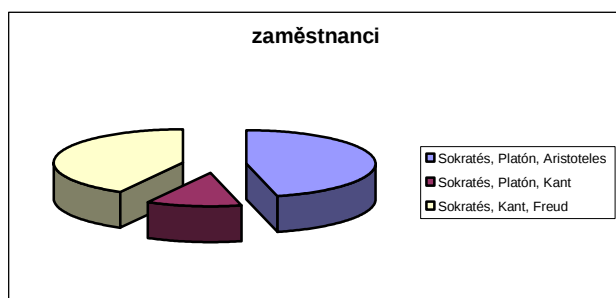
9. O duševním životě a hypnózu se zajímal?

- Sigmund Freud
- Immanuel Kant
- Arno Anrebacher

1. Přední antičtí filozofové etiky byli.

- Sokratés, Platón, Aristoteles
- Sokratés, Platón, Kant
- Sokratés, Kant, Freud

věk 35 - 50	Sokratés, Platón, Aristoteles		Sokratés, Platón, Kant		Sokratés, Kant, Freud	
zaměstnanci	23	11,5%	6	3%	21	10,5%
podnikatelé	24	12, %	7	6,5%	19	9,5%

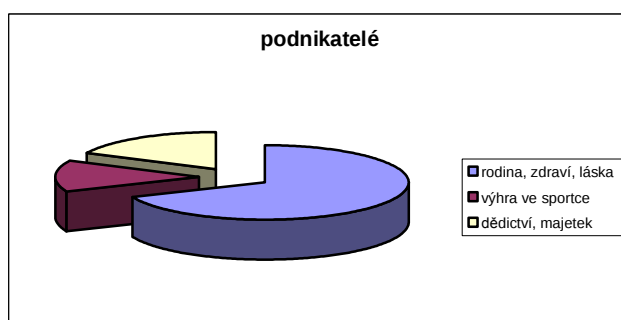
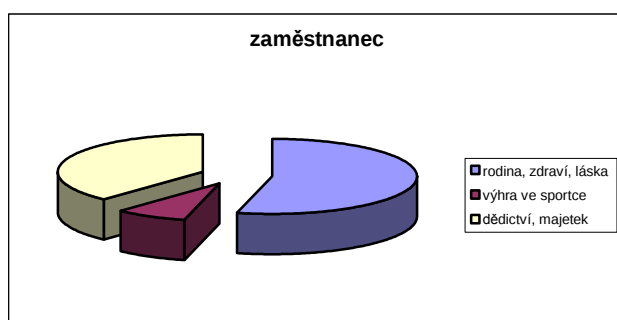

Této otázce se báli jak zaměstnanci tak podnikatelé, ale přesto se zúčastnili. Samozřejmě první představitelé antické filozofie etiky, byli Sokratés, Platón a Aristoteles.

2. Co je štěstí?

- rodina, zdraví, láska
- výhra ve sportce
- dědictví, majetek

věk 35 - 50	rodina, zdraví, láska		výhra ve sportce		dědictví, majetek	
zaměstnanci	27	13,5%	4	2%	19	9,5%
podnikatelé	35	17,5%	7	3,5%	9	4,5%

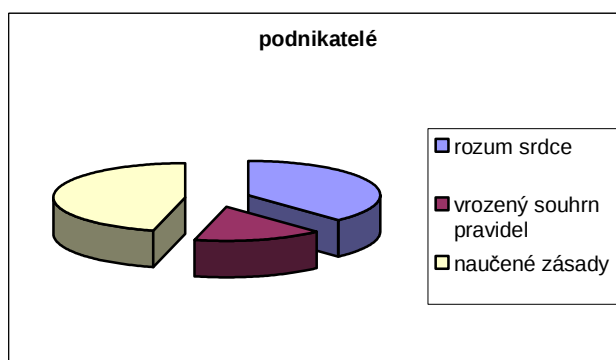
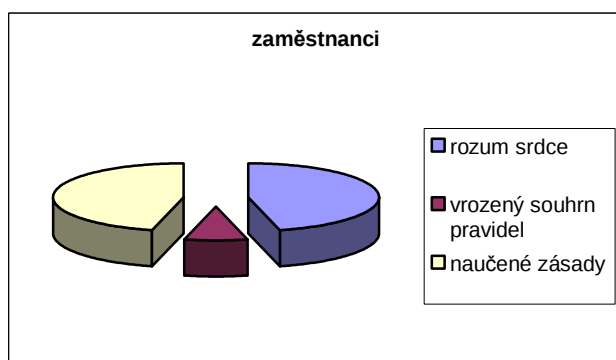

Co je štěstí, tak to je otázka! Každého zúčastněného trápí určitě něco jiného, jelikož každý zúčastněný má jiné sociální zázemí. Tato otázka by byla zajímavější kdyby se mohlo podívat na odpovědi i sociologického pohledu.

3. Takt je ?

- rozum srdce
- vrozený souhrn pravidel
- naučené zásady

věk 35 - 50	rozum srdce	vrozený souhrn pravidel	naučené zásady
zaměstnanci	23 11,5%	4 2%	23 11,5%
podnikatelé	19 9,5%	8 4%	23 11,5%

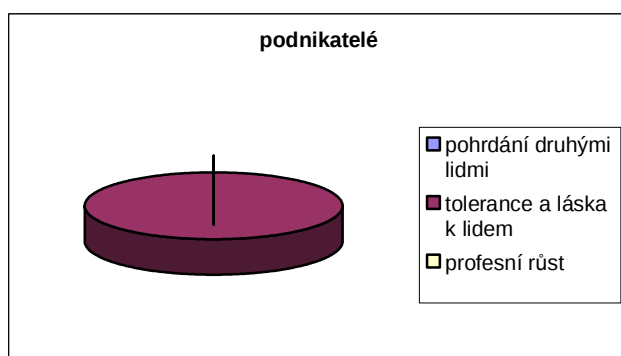
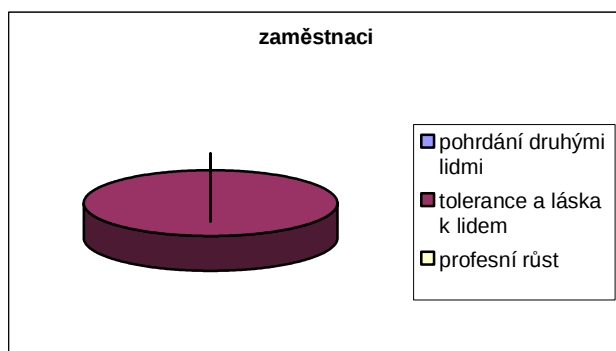

Žádná učebnice taktu nenaučí „Takt je rozum srdce“, na rozdíl od rozumu je takt neuvědomělý, vrozený ve srovnání s naučenými zásadami a pravidly.

4. Ohleduplnost a úcta je?

- pohrdání druhými lidmi
- tolerance a láska k lidem
- profesní růst

věk 35 - 50	pohrdání druhými lidmi	tolerance a láska k lidem	profesní růst
zaměstnanci	0	50 25%	0
podnikatelé	0	50 25%	0

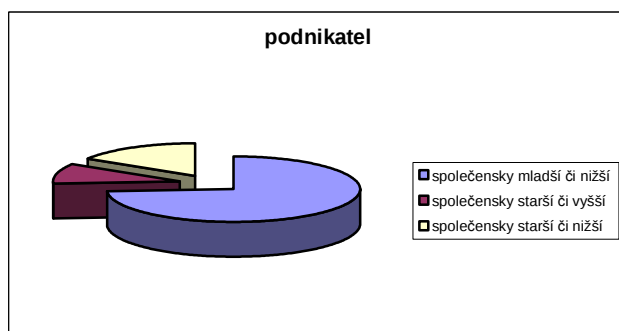
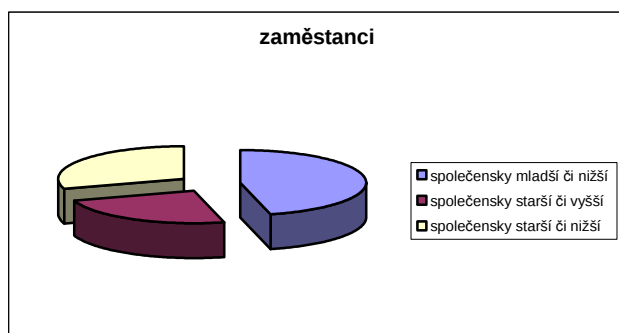

Každému je jasné, že ohleduplnost a úcta je tolerance a láska k lidem.

5. Při seznamování se představuje?

- společensky mladší či nižší
- společensky starší či vyšší
- společensky starší či nižší

věk 35 - 50	společensky mladší či nižší		společensky starší či vyšší		společensky starší či nižší	
zaměstnanci	23	12,5%	12	6%	15	7,5%
podnikatelé	37	18,5%	5	2,5%	8	4%

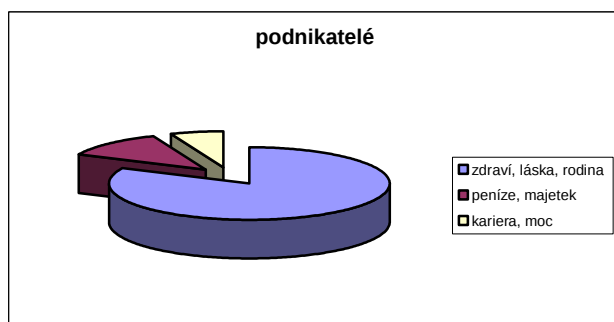
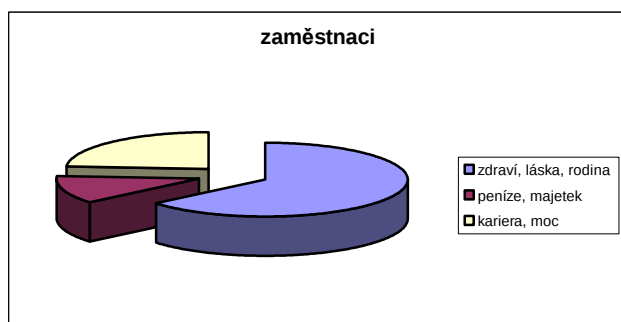

Při seznamování se vždy představuje společensky mladší a nižší, společensky starší a vyšší má vždy možnost buď přijmout seznámení, nebo ne. Podnikatelé jsou ve společenském styku, více informováni, zřejmě z praxe.

6. V životě je důležité?

- zdraví, láska, rodina
- peníze, majetek
- kariéra, moc

věk 35 - 50	zdraví, láska, rodina		peníze, majetek		kariéra, moc	
zaměstnanci	32	16%	6	3%	12	6%
podnikatelé	41	20,5%	6	3%	3	1,5%

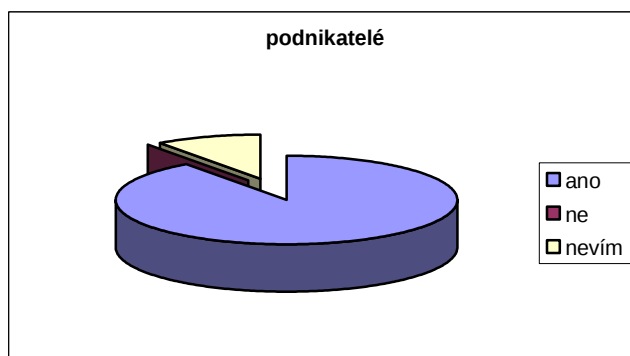
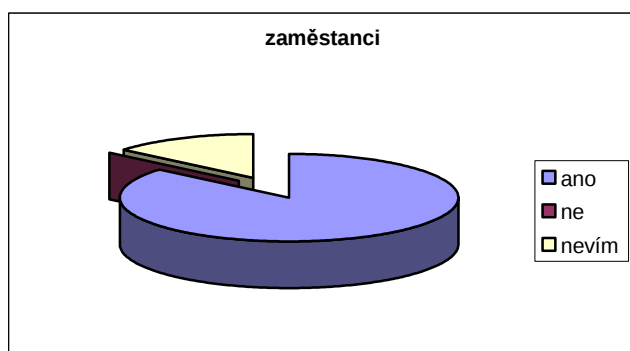

Každého trápí něco jiného, proto i ty odpovědi, ale ve většině jsou pro zdraví, lásku a rodinu.

7. Etický kodex je soubor konkrétních pravidel, které vychází z hodnot a principů společnosti?

- ano
- ne
- nevím

věk 35 - 50	ano		ne	nevím	
zaměstnanci	43	21,5%	0	7	3,5%
podnikatelé	45	22,5%	0	5	2,5%

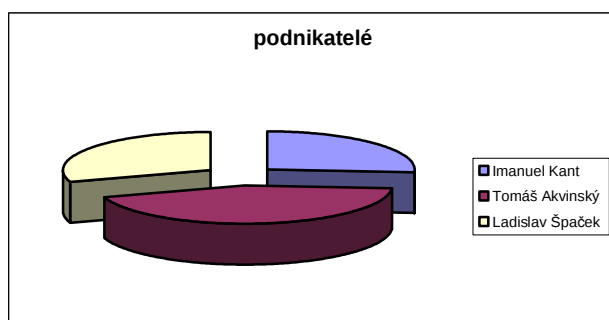
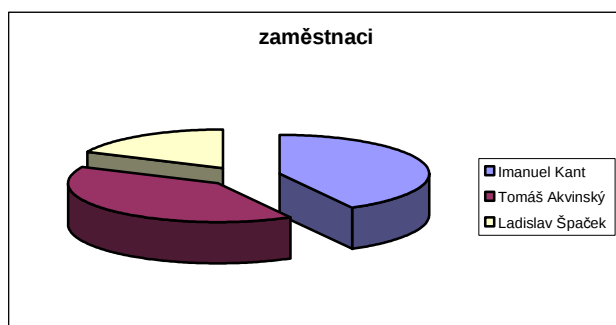

S etickým kodexem se už setkali jak zaměstnanci v pozici podřízeného, tak i podnikatelé kteří jistě na dnešní dobu etický kodex určitě vyžadují.

8. Kdo chtěl vybudovat racionální systém, založený na předpokladu lidské svobody?

- Imanuel Kant
- Tomáš Akvinský
- Ladislav Špaček

věk 35 - 50	Imanuel Kant		Tomáš Akvinský		Ladislav Špaček	
zaměstnanci	21	10,5%	20	10%	9	4,5%
podnikatelé	13	6,5%	22	11%	15	7,5%

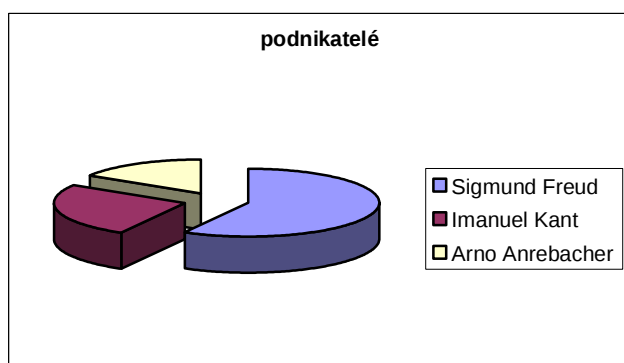
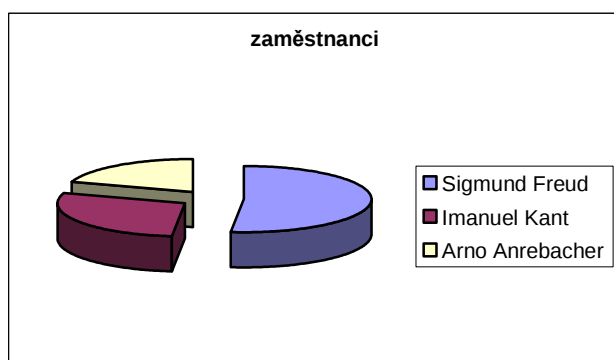

Na této otázce je zcela zjevné, že podnikatelé jelikož lidé společensky zatížení si pamatují dobře p. Ladislava Špačka. Který napsal Velkou knihu etiky, bohužel, ale racionální systém, založený na předpokladu lidské svobody, se snažil vybudovat Imanuel Kant. Je vidět, že zaměstnanci se nezajímají tolik o etiku, ale spíše o etiku.

10. O duševním životě a hypnózu se zajímal?

- Sigmund Freud
- Imanuel Kant
- Arno Anrebacher

věk 35 - 50	Sigmund Freud		Imanuel Kant		Arno Anrebacher	
zaměstnanci	31	15,5%	17	8,5%	12	6%
podnikatelé	29	14,5%	13	6,5%	8	4%

O duševní život a hypnózu se zajímal Sigmund Freud, Narodil se v Čechách , tak snad proto jej hodně lidí čte a snad i zná. Mimo jiné zastával, že mysl je rozdělena do tří částí.

15. Praktická část dotazník

V praktické části jsem se zaměřila v anonymním dotazníku, především na studenty, Hotelových škol, Obchodní akademie, Gymnazii a Střední zdravotnická škola. Jsou to studenti, kteří budou v budoucnu mít ve své náplni práce denní komunikaci z lidmi. Zajímalo mě jaké mají znalosti z Etikety.

15.1. Dotazník na téma Etiketa

1. Je důležitá slušnost a zdvořilost ve společenském styku?

- ano
- ne
- nevím
-

2. Při seznamování se představuje?

- společensky mladší či nižší
- společensky starší či vyšší
- společensky starší či nižší

3. V životě je důležité?

- zdraví, láska, rodina
- peníze, majetek
- kariéra, moc

4. V evropských zemích má přednost u vstupu do místnosti?

- žena
- muž
- nevím

5. Když jde o případ, mladého vedoucího a starší ženu podrženu a potkají se u vstupu do kanceláře, má přednost?

- mladý vedoucí
- nevím
- jde o vztah žena – muž

6. Při návštěvě restaurace vchází vždy?

- muž před ženou
- žena má vždy přednost
- nevím

7. Při návštěvě restaurace vchází vždy?

- muž před ženou
- žena má vždy přednost
- nevím

8. Při podání ruky může potěšení ze setkání vyjádřit osoba?

- společensky starší
- společensky mladší
- nezáleží na tom

9. Při vstupu do místnosti např. u lékaře zdraví první kdo ?

- pacient
- lékař
- nezdravíme

10 . Osoby ve veřejných funkcích, na veřejnosti oslovujeme? (ministra)

- funkcí kterou vykonává
- jménem a příjmením
- příjmením popř. titulem

11. Titul „excelexce“ přísluší?

- prezidentům, ministrům a velvyslancům cizích států
- rektorům Vysokých škol
- jen papeži

12. Jsou používány v celém světě stejné tituly jako v naší republice ?

- ano
- ne
- nevím

13. Informace o zdravotním stavu je lékař povinen sdělovat ?

- jen pacientovi
- pacientovi a rodině, pokud pacient neurčí jinak
- každému kdo si zavolá

14. Musí vždy pacient znát povahu své nemoci i za předpokladu, že mu to může psychicky ublížit?

- sdělit úplnou pravdu
- sdělit jen takové informace co může pacient unést
- ne nesdělovat nic

15. Při slavnostním stolování (např. svatba), je předem přiděleno místo ke stolování?

- ano vždy
- ano někdy
- nikdy

16. Při vstupu do sálu při Banketu, jsme vítáni hostitelem a hlavním hostem, pouze se představíme nebo jsme představeni?

- pouze se představujeme
- vždy hned povíme jaké máme starosti
- hned si domluvíme schůzku

17. Při slavnostní hostině (svatba) konzumujeme?

- konzumujeme ve stoje
- sedíme u stolu a občas si něco přineseme
- sedíme u stolu a vše je nám přineseno

18. Při Banketu nebo slavnostním stolováním, můžeme během konzumace?

- odcházet podle potřeby
- jen během mezi jednotlivými chody
- zvedáme se až když se zvedne hostitel, hosti

19. Při Rautu konzumujeme?

- vždy ve stoje a nabízíme si s připravených pokrmů
- vždy jen u prostřené tabule
- vždy ve stoje a je předem dohodnuté

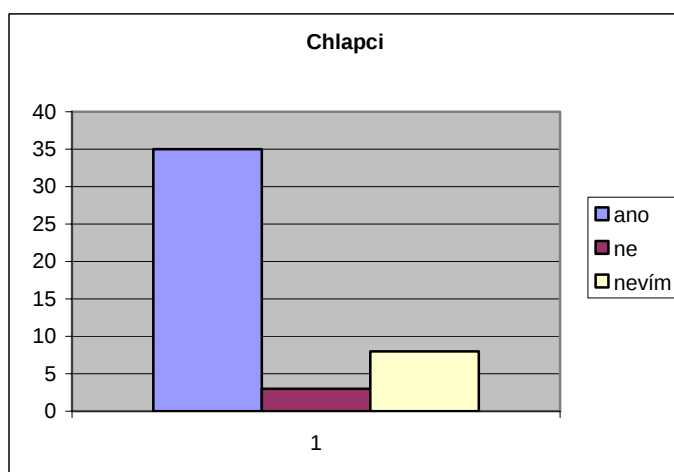
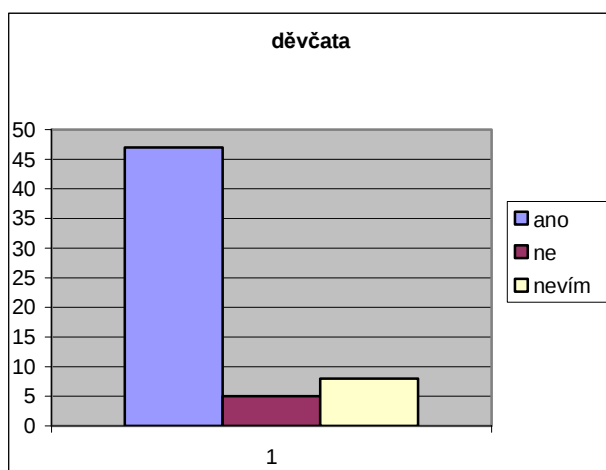
**20. Pokud se nám stane při konzumaci ve stoje, že nám upadne kousek pečiva
co uděláme ?**

- ihned to uklidíme
- nenápadně to kopneme pod stůl, kde kousek počká na závěrečný úklid
- ihned zavoláme obsluhu ať to uklidí

1. Je důležitá slušnost a zdvořilost ve společenském styku?

- ano
- ne
- nevím

věk 16 -18	ano		ne		nevím	
děvčata	47	28%	5	3%	8	4,8%
chlapci	35	14%	3	1.2%	2	0,8%

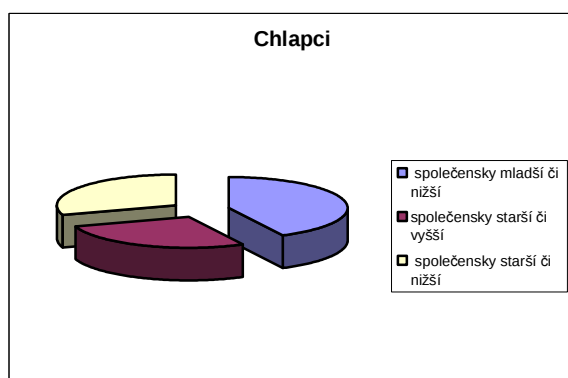
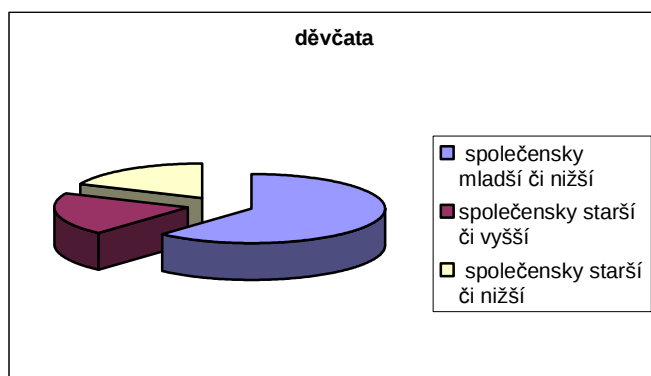

Oslovila jsem 100 respondentů, z toho 60 děvčat a 40 chlapců, ve věku od 16 do 18 let. Všichni studenti studují na SŠ a na první většina odpověděla, že zdvořilost je důležitá ve společenském styku.

2. Při seznamování se představuje?

- společensky mladší či nižší
- společensky starší či vyšší
- společensky starší či nižší

věk 16 -18	společ. mladší či nižší		společ. Starší či vyšší		společ. Starší či nižší	
děvčata	37	22,2%	12	7,2%	11	6,6%
chlapci	17	6,8%	11	4,4%	12	4,8%

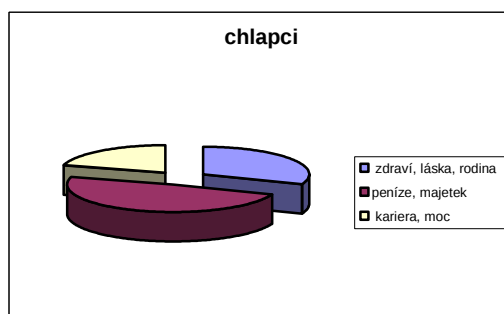
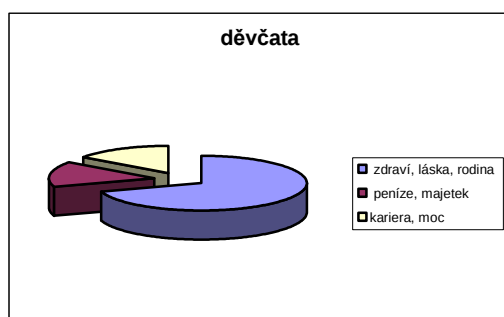

Tato otázka je na tento věk, podle mého názoru těžší, jelikož mládež v tomto věku nemá ještě tak velké zkušenosti ve společenském představování, přesto se zúčastnili velice dobře.

3. V životě je důležité?

- zdraví, láska, rodina
- peníze, majetek
- kariéra, moc

věk 16 - 18	zdraví, láska, rodina		peníze, majetek		kariéra, moc	
děvčata	42	25,2%	9	5,4%	9	5,4%
chlapci	12	4,8%	19	7,6%	8	3,2%

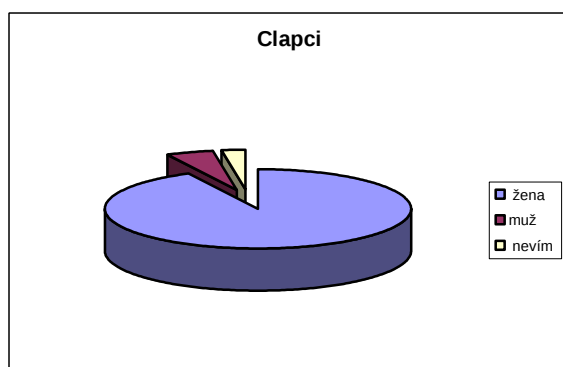
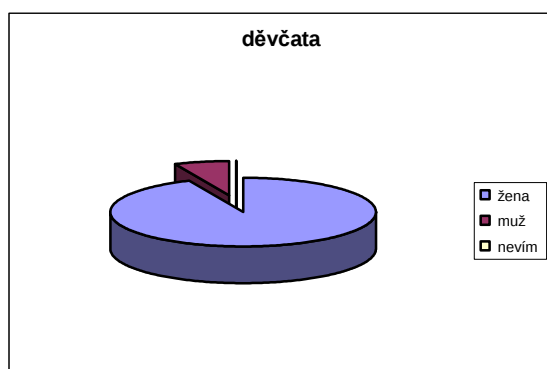

Děvčata si prokazatelně více váží zdraví, lásky, rodiny. Chlapci jako budoucí živitelé rodin se k této otázce staví skoro opačně. Dávají více přednost penězům nebo kariéře, mám pocit, že je to z důvodu zajištění rodiny z finanční stránky. Jinak odpovědi jsou úměrné jejich věku, kdy ještě nepoznali pravou lásku, svoji rodinu a neposledně nemají zdravotní problémy.

4. V evropských zemí má přednost u vstupu do místnosti?

- žena
- muž
- nevím

věk 16 - 18	žena	muž	nevím
děvčata	56 33,6%	4 2,4%	0
chlapci	37 14,8%	2 0,8%	1 0,4%

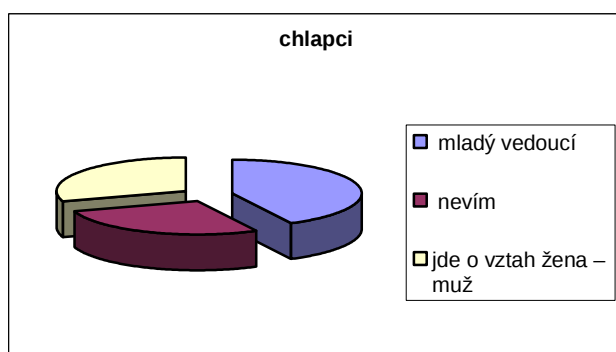
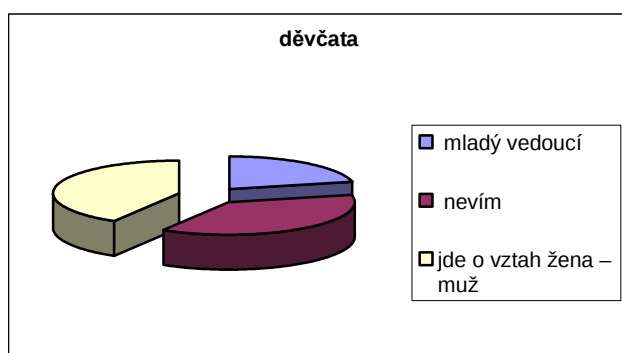

Na čtvrtou otázku moji respondenti, odpověděli ve většině případů správně a je vidět, že přece jen mají přehled o společenském styku.

5. Když jde o případ, mladého vedoucího a starší ženu podřízenou a potkají se u vstupu do kanceláře, má přednost?

- mladý vedoucí
- nevím
- jde o vztah žena – muž

věk 16 - 18	mladý vedoucí		nevím		vztah žena - muž	
děvčata	15	9%	26	15,6%	29	17,7%
chlapci	17	6,8%	11	4,4%	12	4,8%

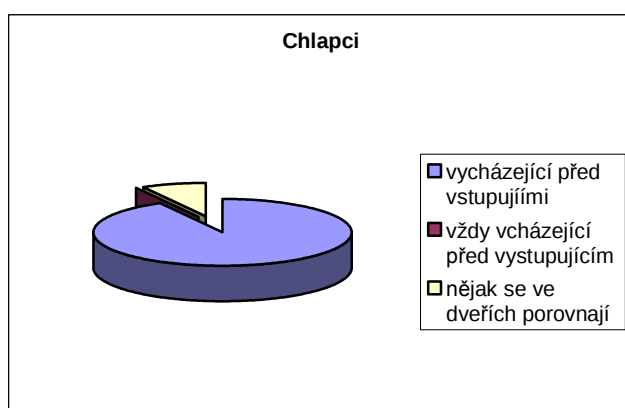
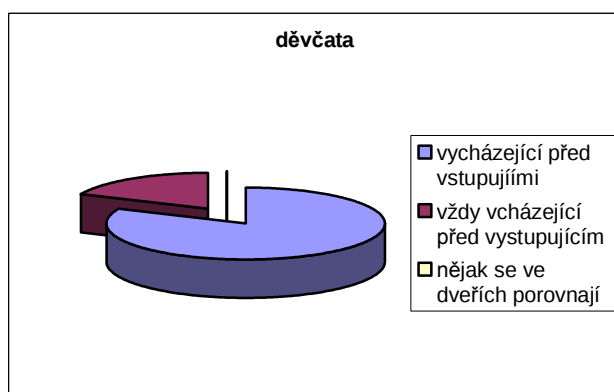

Pátá otázka, byla podle mého předpokladu. V tomto věku se ještě pořádně studenti nesetkali s každodenním pracovním dnem, týdnem a měsícem. Přesto většina odpověděla správně.

6. Při vstupu do dopravního prostředku, nebo do budovy mají vždy přednost?

- vycházející před vstupujícími
- vždy vycházející před vystupujícími
- nějak se domluví

věk 16 - 18	vycházející před vstupujícími	vždy vcházející před vystupujícími	nějak se ve dveřích porovnají
děvčata	49 29,4%	11 6,6%	0
chlapci	46 27,5%	0	4 1,6%

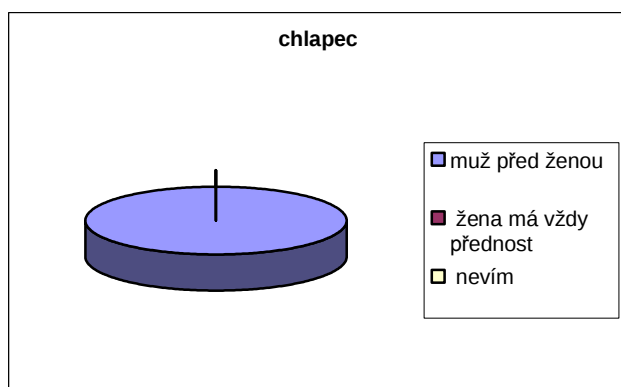
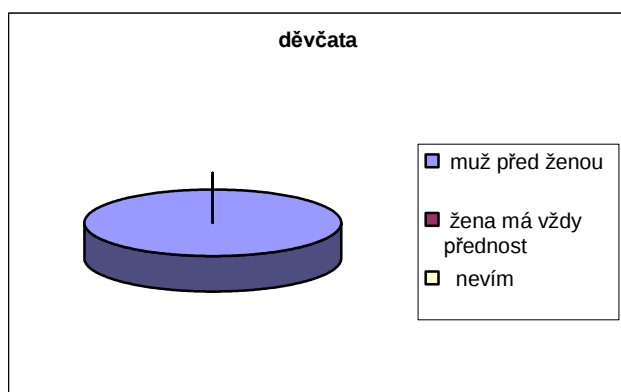

Na šestou otázku všichni zúčastnění opověděli správně, až na pár výjimek.

7. Při návštěvě restaurace vchází vždy?

- muž před ženou
- žena má vždy přednost
- nevím

věk 16 - 18	muž před ženou		žena má vždy přednost	nevím
děvčata	60	36%	0	0
chlapec	40	16%	0	0

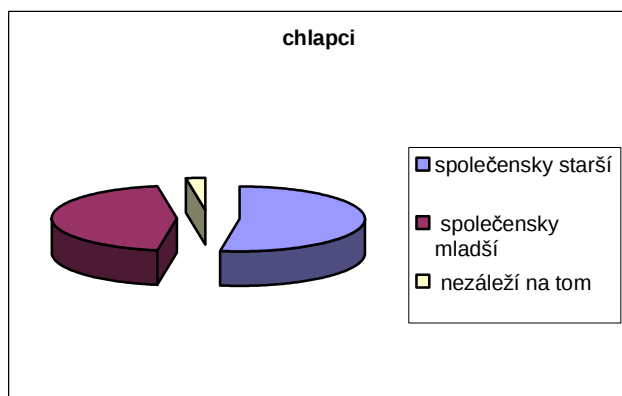
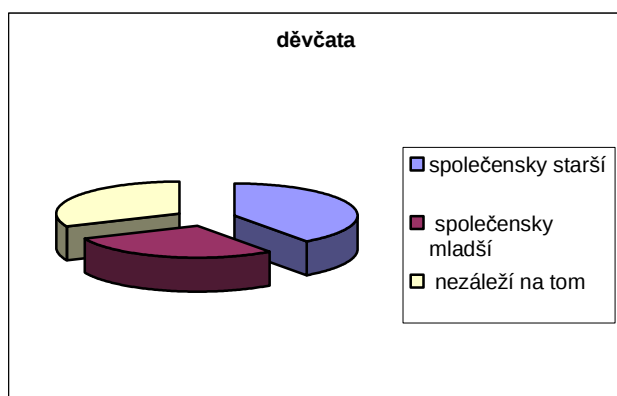

Na otázku kdo vstupuje do restaurace jako první, všichni odpověděli s přehledem správně.

8. Při podání ruky může potěšení ze setkání vyjádřit osoba?

- společensky starší
- společensky mladší
- nezáleží na tom

věk 16 - 18	společensky starší		společensky mladší		nezáleží na tom	
děvčata	24	14,4%	17	10,2%	19	11,4%
chlapci	21	8,4%	18	7,2%	1	0,4%

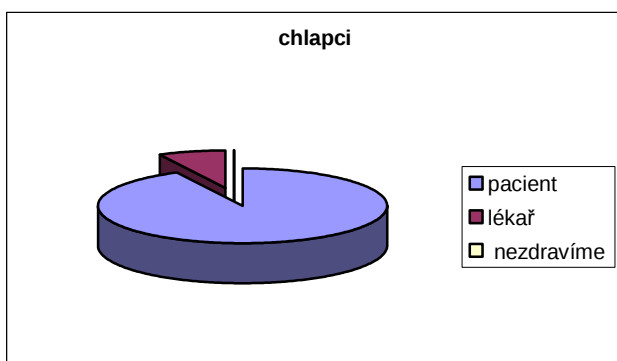
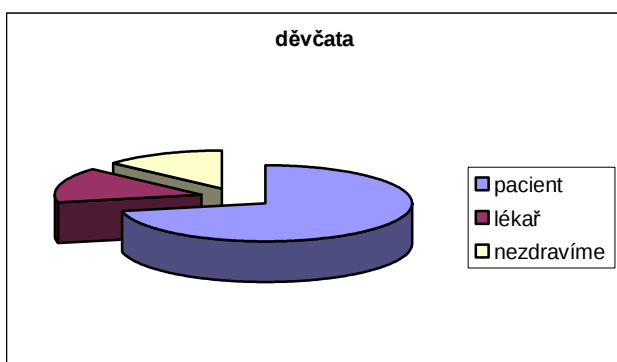

Otázka podání ruky a vyjádření potěšení byla přece jenom k věku zúčastněných těžká, ale přece jen byla z větší části zodpovězena správně.

9. Při vstupu do místnosti např. u lékaře zdraví první kdo ?

- pacient
- lékař
- nezdravíme

věk 16 - 18	pacient		lékař		nezdravíme	
děvčata	43	25%	9	5,4%	8	4,8%
chlapci	37	14,8%	3	1,2%	0	

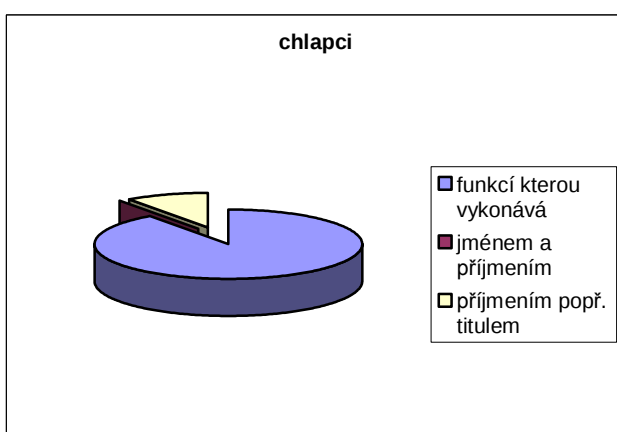
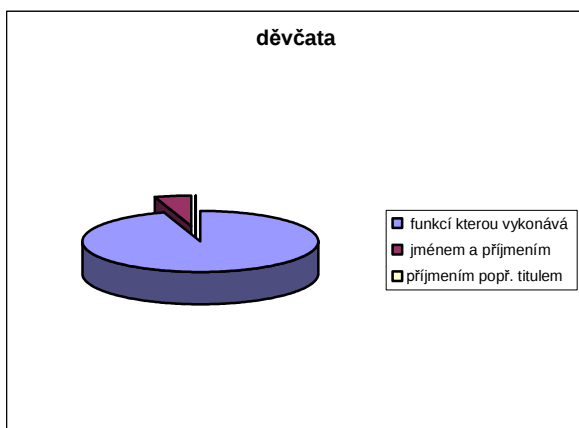

Základní slušnost ve společenském styku je všem našim mladistvým jasná.

10 . Osoby ve veřejných funkcích, na veřejnosti oslovujeme? (ministra)

- funkcí kterou vykonává
- jménem a příjmením
- příjmením popř. titulem

věk 16 - 18	funkcí kterou vykonává		jménem a příjmením		příjmením popř. titulem
děvčata	57	34,2%	3	1,8%	0
chlapci	36	21,6	0		4 1.2%

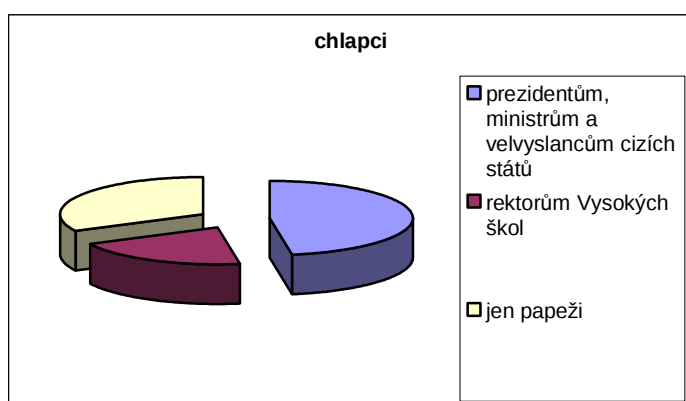
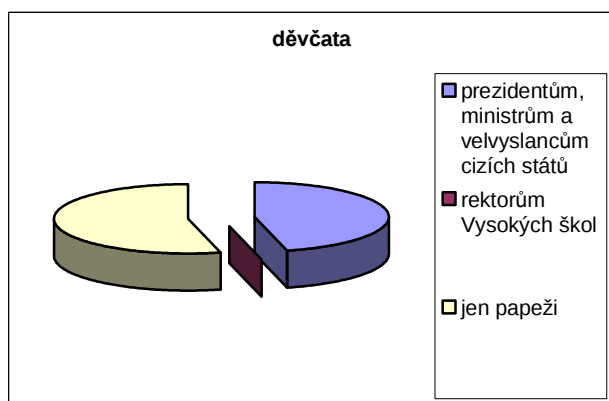

Pokud máme správně oslovovat např. ministra, ze tří možností vybrala většina oslovených správně, funkcí kterou vykonává.

11. Titul „excellence“ přísluší?

- prezidentům, ministrům a velvyslancům cizích států
- rektorům Vysokých škol
- jen papeži

věk 16-18	prezidentům, ministrům a velvyslancům cizích států		rektorům Vysokých škol		jen papeži	
děvčata	23	13,6%	0		27	16,2%
chlapci	19	7,6%	8	3,2%	13	5,2%

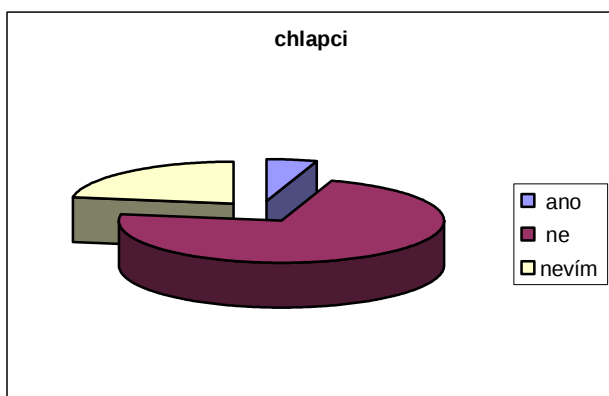
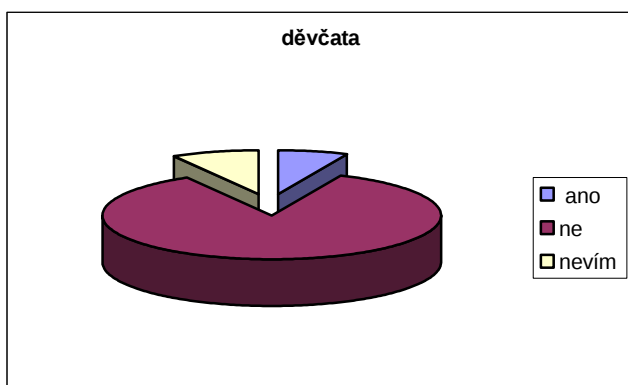

Titul „excellence“ přísluší prezidentům, velvyslancům a ministrům cizích republik. Bohužel v této otázce se více hlasovalo pro papeže.

12. Jsou používány v celém světě stejné tituly jako v naší republice ?

- ano
- ne
- nevím

věk 16 - 18	ano	ne	nevím
děvčata	4 2,4%	51 30,6%	5 3%
chlapci	2 0,8%	29 11,6%	9 3,6%

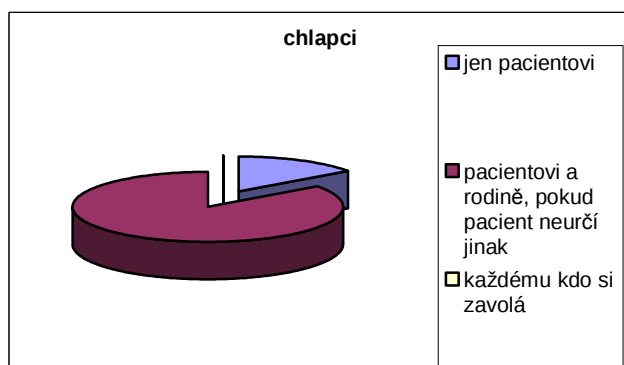
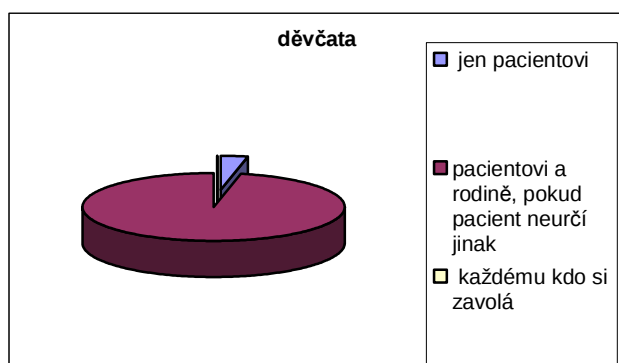

V celém světě nejsou používány stejné tituly jako v naší republice, a většina respondentů odpověděla správně.

13. Informace o zdravotním stavu je lékař povinen sdělovat ?

- jen pacientovi
- pacientovi a rodině, pokud pacient neurčí jinak
- každému kdo si zavolá

věk 16 -18	jen pacientovi		pacientovi a rodině, pokud pacient neurčí jinak		každému kdo si zavolá
děvčata	2	1,2%	58	34,8%	0
chlapci	6	2,4%	34	13,6%	0

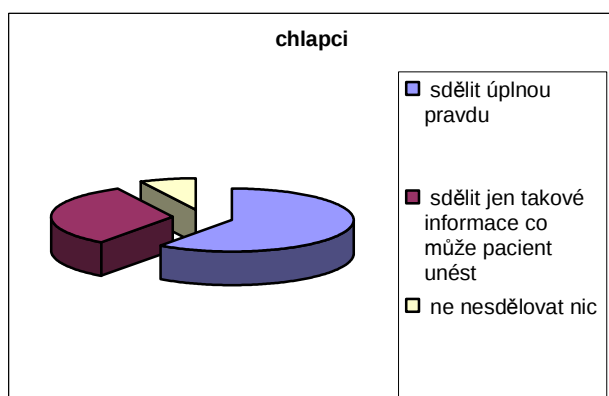
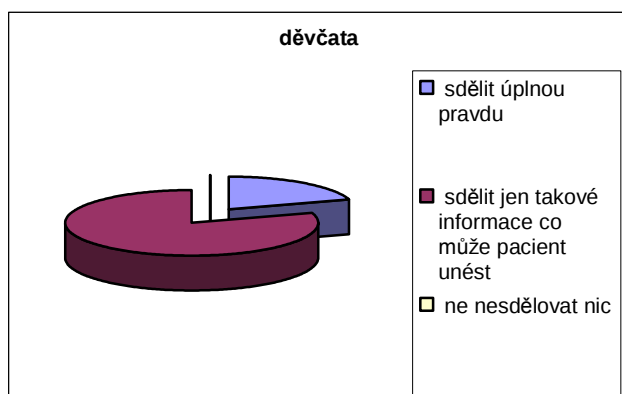

Otázka lékařské etiky v případě informace o pacientově zdravotním stavu je všem respondentům jasná. Lékař může o zdravotním stavu informovat pouze pacienty a rodinu, pokud pacient neurčí jinak.

14. Musí vždy pacient znát povahu své nemoci i za předpokladu, že mu to může psychicky ublížit?

- sdělit úplnou pravdu
- sdělit jen takové informace co může pacient unést
- ne nesdělovat nic

věk 16 - 18	sdělit úplnou pravdu		sdělit jen takové informace co může pacient unést		ne nesdělovat nic
děvčata	12	7,2%	48	28,8%	0
chlapci	24	9,6%	13	5,2%	3 1,2%

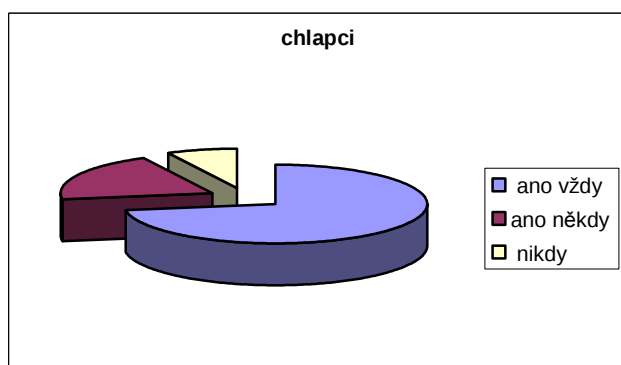
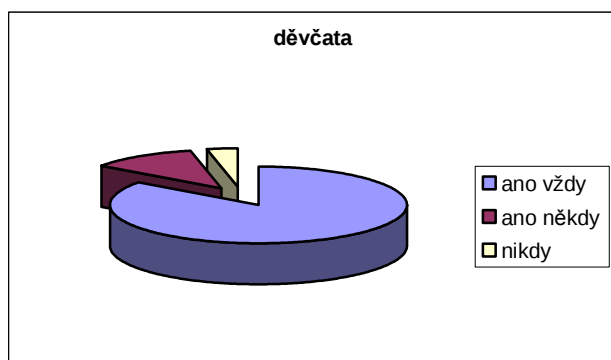

Tato otázka je zajímavá a věřím, že lidé v pokročilejším věku by odpovídali jinak, dále záleží na sociálních vlastnostech. A z výzkumu je jasné, že chlapci jsou tvrdší k sociálním otázkám.

15. Při slavnostním stolování (např. svatba), je předem přiděleno místo ke stolování?

- ano vždy
- ano někdy
- nikdy

věk 16 - 18	ano vždy	ano někdy	nikdy
děvčata	51 30,6%	7 4,2%	2 1,2%
chlapci	29 11,6%	8 3,2%	3 1,2%

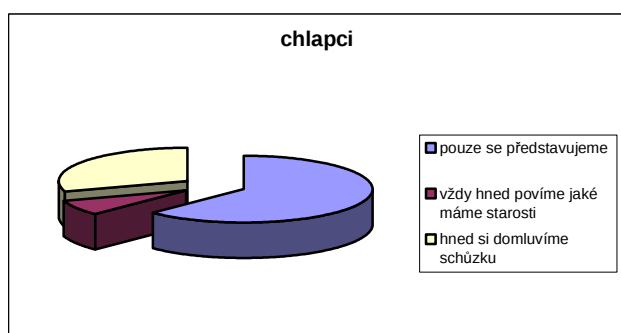
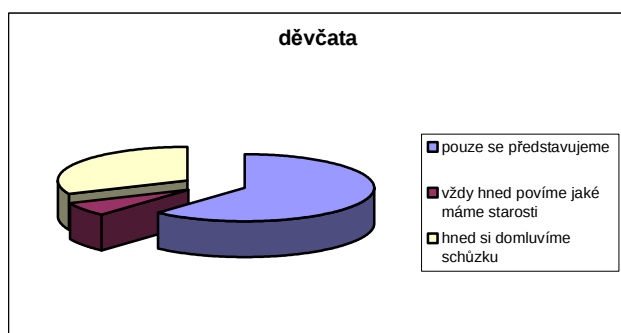

Podle této odpovědi se většina respondentů zúčastnila svatební hostiny, což se rovná rodinnému slavnostnímu stolování.

16. Při vstupu do sálu při Banketu, jsme vítáni hostitelem a hlavním hostem, pouze se představíme nebo jsme představeni?

- pouze se představujeme
- vždy hned povíme jaké máme starosti
- hned si domluvíme schůzku

věk 16 - 18	pouze se představujeme	vždy hned povíme jaké máme starosti	hned si domluvíme schůzku
děvčata	37 22,2%	4 2,4%	19 11,4%
chlapci	25 10%	3 1,2%	12 4,8%

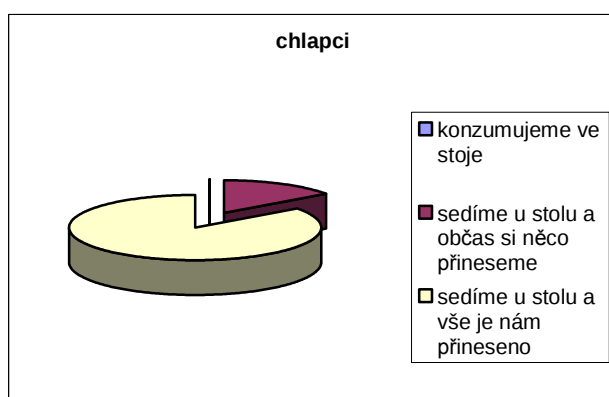
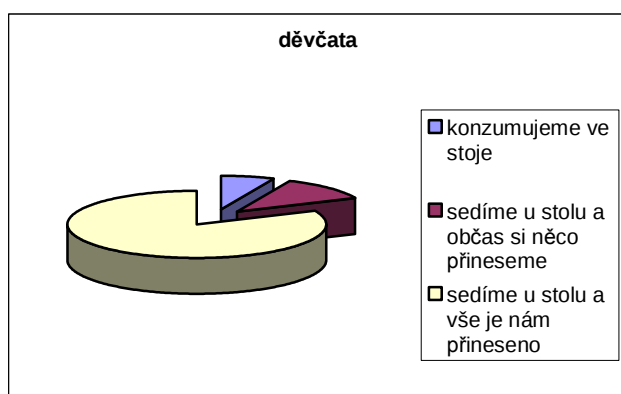

Tato otázka je možná oříšekem i pro zkušené dospělé lidi, každopádně když se dostaneme do této situace, vždy se jen představíme na domluvení schůzky bude čas během volné zábavy.

17. Při slavnostní hostině (svatba) konzumujeme?

- konzumujeme ve stoje
- sedíme u stolu a občas si něco přineseme
- sedíme u stolu a vše je nám přineseno

věk 16 - 18	konzumujeme ve stoje		sedíme u stolu a občas si něco přineseme		sedíme u stolu a vše je nám přineseno	
děvčata	4	2,4%	7	4,2%	49	29,4%
chlapci	0		6	2,4%	34	13,6%

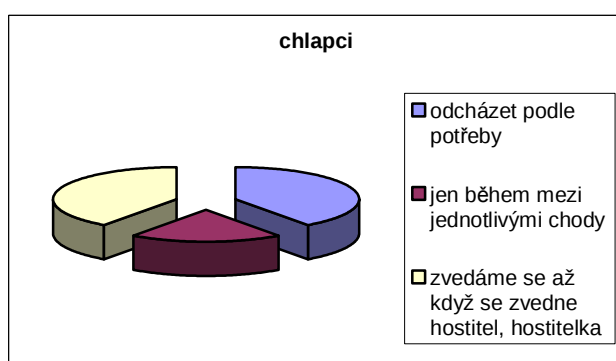
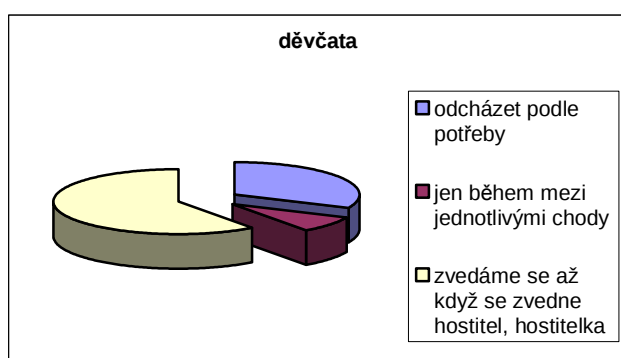

Při slavnostní hostině ať je to svatba nebo narozeniny, vždy sedíme u jednoho stolu a všechny pokrmy jsou nám přinášené. Dokonce pokud se jedná o slavností hostinu nazvanou Banketem je nám celé menu překládáno z levé strany.

18. Při Banketu nebo slavnostním stolování, můžeme během konzumace?

- odcházet podle potřeby
- jen během mezi jednotlivými chody
- zvedáme se až když se zvedne hostitel, hostitelka

věk 16 - 18	odcházet podle potřeby		jen během mezi jednotlivými chody		zvedáme se až když se zvedne hostitel, hostitelka	
děvčata	19	11,4%	5	3%	36	21,6%
chlapci	16	6,4%	8	3,2%	16	6,4%

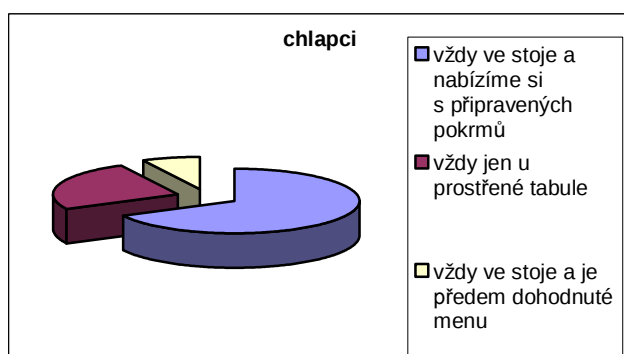
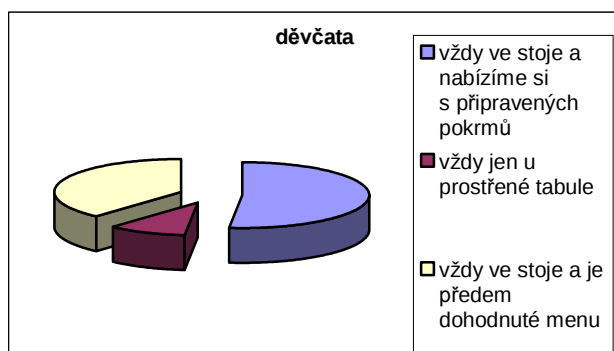

Při Banketu se nezvedáme a veškeré své potřeby si necháváme až po konzumaci, až když se zvedne hostitel, hostitelka. Většina zúčastněných odpověděla správně a je vidět, že se někdy se slavnostní obsluhou setkali.

19. Při Rautu konzumujeme?

- vždy ve stoje a nabízíme si s připravených pokrmů
- vždy jen u prostřené tabule
- vždy ve stoje a je předem dohodnuté menu

věk 16 - 18	vždy ve stoje a nabízíme si s připravených pokrmů		vždy jen u prostřené tabule		vždy ve stoje a je předem dohodnuté menu	
děvčata	31	18,6%	6	3,6%	23	13,8%
chlapci	27	16,2%	10	4%	3	1,2%

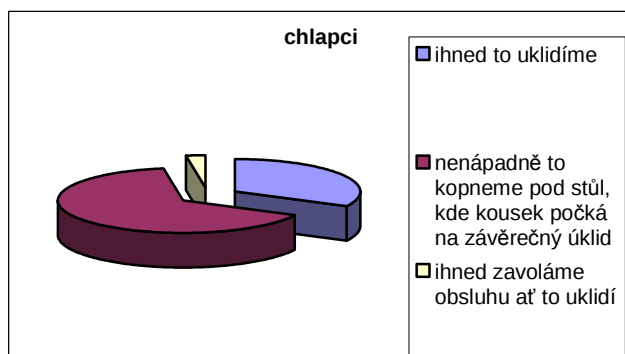
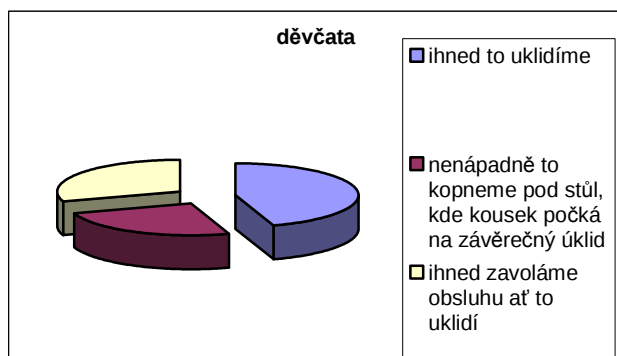

Raut je konzumace vždy ve stoje, je to volný výběr pokrmů. Nadpoloviční většina odpověděla správně.

20. Pokud se nám stane při konzumaci ve stoje, že nám upadne kousek pečiva co uděláme ?

- ihned to uklidíme
- nenápadně to kopneme pod stůl, kde kousek počká na závěrečný úklid
- ihned zavoláme obsluhu ať to uklidí

věk 16 - 18	ihned to uklidíme		nenápadně to kopneme pod stůl, kde kousek počká na závěrečný úklid		ihned zavoláme obsluhu ať to uklidí	
děvčata	27	16,2%	15	9%	18	10,8%
chlapci	13	5,2%	26	10,4%	1	0,4%

Při Rautu nikdy po sobě neuklízíme, pokud je kousek který nám upadl tuhého charakteru, vždy ho nenápadně kopneme pod stůl.

16. Závěr

Závěrem snad podotknout, že tato práce pro mne znamenala v mnohém přínos. Ať už v prohloubení a ujasnění vlastních znalostí v oblasti etiky a předepsaného chování naší společnosti, nebo třeba v metodickém výzkumu, který mi ukázal, jak se dnes lidé k sobě chovají doopravdy.

Bylo vskutku zajímavou zkušeností porovnat teoretické disciplíny, principy lidského chování s výsledky anket, které jsem prováděla. Lidské postoje střídavě motivované jak vlastní morálkou, tak chováním ostatních lidí se navzdory dnešním dojmům o vzájemném odcizení a neznalosti pojmů jako úcta, či náklonnost, mnohdy shodovali s předepsanými vzorci chování.

Ve výsledku si troufnu říct, že lidé nezapomněli, jak se k sobě mají chovat. Pouze jejich interakce s okolním a uspěchaným světem často stojí na jiných, převrácených hodnotách, mezi které bych zařadila i podezřívavost vůči slušnosti druhých, nebo strach z reakcí na vlastní etické chování. Přesto si myslím, že za určitých okolností lze tyto vnitřní překážky zdolat, a chovat se v souladu se společenskými hodnotami, principy.

Dalším příjemným zjištěním pro mne byla například dobrá orientace mladistvých v problematice etikety. Jejich přehled v oblasti zdvořilostních pravidel může být nadějí pro další pokolení i důkazem, že teoretické návody k lidskému chování se ještě v mnohých bodech shodují s reálným životem.

Seznam literatury:

- 1- Galerie géníů – Vít Haškovec, Ondřej Muller nakladatelství: Albatros
- 2- Dějiny antické filozofie – Dušan Machovec nakladatelství: HaH první vydání 1993
- 3- Platón . v překladu Františka Novotného nakladatelství Jana Laichtera v
Praha
- 4- Ztráta ctnosti – A. MacIntyre . Praha 2004
- 5- Wikipedie – otevřená encyklopedie
- 6- Theologická summa – Olomouc 1937
- 7- Wikipedia otevřená encyklopedie – Immanuel Kant
- 8- Kant, Základy metafyziky mravů
- 9- Úvod do etiky – Arno A nzenbacher – Academia nakladatelství
- 10- Thompson Mel – Morálka a moc – Portál, Praha 2004
- 11- Fridrich Nietzsche – Tak pravil Zarathustra 1882
- 12- Fridrich Nietzsche- Genealogii morálky 1887
- 13- Wikipedia otevřená encyklopedie – Sigmund Freud
- 14- Wikipedia otevřená encyklopedie – Etika
- 15- Encyklopedie – ctnost
- 16- Nietzsche Friedrich přeloženo 1980
- 17- Formalismus v etice a materiální etika hodnot 1913
- 18- Masarykův slovník naučný – Praha 1925
- 19- Guth- Jarkovský : Společenský katechismus – Praha Československý spisovatel
1992
- 20- Soňa Gullová, Františka Millerová, Ivan Šroněk, Společenský styk a diplomatický
protokol - Praha 2000
- 21- Ottův slovník naučný – Praha 1894
- 22- Ječný, D – Společenský styk pro střední ekonomické školy – Praha 1987
- 22- Ladislav Špaček – VELKÁ KNIHA ETIKY – Mladá fronta
- 23- Gustav Salač – Stolničení – Praha – Fortuna – 2002
- 24- Josef Dolista – Profesní etika – Vysokoškolská učebnice 2007
- 25- Srov. Kolektiv autorů: Korupce a protikorupční politika ve VS, skripta ke
stejnomenému vzdělávacímu programu. Transparency International ČR 2005
- 26- Komise pro cenné papíry – Kodexy správy a řízení společnosti 2004

- 27- Etika a právo v lékařské praxi – Prof. MUDr. Miloslav Janovec, DrSc. – Avicenum
, Zdravotnické nakladatelství 1990
- 28- [www. Rozhlas.](http://www.Rozhlas.)